

Autoreprezentacija Zrinskih u njihovim djelima 17. stoljeća

Bedić, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:057435>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Petra Bedić

**Autoreprezentacija Zrinskih u njihovim djelima
17. stoljeća**

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2019.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Petra Bedić
Matični broj: 0009071067

Autoreprezentacija Zrinskih u njihovim djelima
17. stoljeća

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentor: doc. dr. sc. Saša Potočnjak

Rijeka, 13. prosinca 2019.

UNIVERSITY OF RIJEKA
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF CROATIAN LANGUAGE AND LITERATURE

Petra Bedić

Autorepresentation of the Zrinski in their works of
the 17. century

MASTER THESIS

Master study: Croatian Language and Literature

Mentor: doc. dr. sc. Saša Potočnjak

Rijeka, 13. prosinca 2019.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam diplomski rad naslova

izradila samostalno pod mentorstvom _____.

U radu sam primijenio/la metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju diplomskoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u diplomskom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Studentica

Potpis

Sadržaj

1. UVOD	1
2. POVIJEST ISTRAŽIVANJA.....	2
2.1. Književna kritika o Nikoli Zrinskom Čakovečkom i njegovu djelu	3
2.1.1. <i>Adrijanskoga mora sirena</i> Nikole Zrinskog	4
2.2. Književna kritika o Petru Zrinskom i njegovu djelu	5
2.2.1. <i>Adrijanskoga mora sirena</i> Petra Zrinskog	6
2.3. Komparativan književno-kritički pristup mađarskoj i hrvatskoj <i>Sireni</i>	8
2.5. Književna kritika o Ani Katarini Zrinski i njezinu djelu	13
2.5.1. <i>Putni tovaruš</i>	15
2.5.2. <i>Pjesmarica</i>	17
2.6. <i>Sibila</i>	18
3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA.....	21
4. AUTOREPREZENTACIJA ZRINSKIH.....	26
4.1. <i>Adrijanskoga mora sirena</i>	26
4.1.1. Autoreprezentacija Zrinskih kao kršćana	27
4.1.2. Autoreprezentacija Zrinskih kao ratnika	29
4.1.3. Zrinski kao književnici.....	36
4.2. Autoreprezentacije u pismu <i>Moje drago srce</i>	39
4.3. Autoreprezentacije u predgovoru i uvodnoj pjesmi <i>Putnoga tovaruša</i>	41
4.4. <i>Sibila</i>	45
5. ZAKLJUČAK.....	47
6. POPIS LITERATURE.....	49
7. SAŽETAK.....	52
8. KLJUČNE RIJEČI	52

1. UVOD

Obitelj Zrinski jedna je od najznačajnijih obitelji hrvatske kulturne i društveno-političke povijesti. *Bili su heroji, vojskovođe, gospodarstvenici, političari, graditelji, pjesnici, pisci, poznavatelji i ljubitelji znanosti i umjetnosti, bili su jednom riječju elita svoga vremena.*¹ Još se uvijek podržava sjećanje na Zrinske obilježavanjem obljetnica nekih važnijih događaja vezanih uz njih ili pak imenovanjem institucija, ulica, udruga njihovim imenom; kako u Hrvatskoj, tako i izvan njezinih granica.

Književnost je bila vrlo važna u životu Zrinskih, a dokaz tome su knjižnice koje su bile neizostavni dijelovi njihovih dvoraca i općenito njihov poticaj duhovnog života, kulture i doprinos hrvatskoj književnosti. Za njih je književnost predstavljala način da osoba ili događaj ostane vječno živjeti te da bude uzor drugim naraštajima. U želji da se ne zaboravi junačko djelo njihovog pradjede Nikole pisali su o njegovoj junačkoj pogibiji tijekom turskog osvajanja Sigeta.

O njima su pisali znanstvenici iz različitih područja. Postoji brojna literatura o njima i njihovoj bogatoj prošlosti i to na raznim jezicima. Zvonimir Bartolić² govori kako postoji cijela biblioteka o Zrinskima te da zbog te prezasićenosti u posljednjih nekoliko godina nastaje mali broj radova vezanih uz tu temu. Iako brojna istraživanja svjedoče o velikoj zastupljenosti Zrinskih, njihov opus plodonosno je područje za daljnja istraživanja.

¹ Kalšan, Vladimir: *Nikola Zrinski Čakovečki*, Muzej Međimurja Čakovec, Čakovec, 2014., str. 3.

² Bartolić, Zvonimir: *Čakovečka knjižnica Nikole Zrinskog: u prigodi 340. obljetnice nastanka Zriniane*, u: *Podravina: časopis za multidisciplinirana istraživanja*, Vol. 1 No. 1, Koprivnica, 2002. str. 137. – 162.

2. POVIJEST ISTRAŽIVANJA

Korpus ovog rada čine zbirka *Adrijanskoga mora sirena* Nikole i Petra Zrinskoga, Petrovo pismo *Moje drago srce*, zatim Ane Katarine Zrinske *Putni tovaruš* i nakraju *Sibila*, knjiga gatalica koja se vezuje uz obitelj Zrinski. Budući da je tema rada autorepresentacija obitelji Zrinski, tj. kako su Nikola, Petar te Ana Katarina Zrinski u svojim književnim djelima oblikovali predodžbu o sebi samima, prvo sam ukratko izdvojila ulogu i značenje Zrinskih tijekom povijesti, a zatim sam detaljnije istražila književnu kritiku o navedenim autorima i njihovim djelima.

Osim velikog političkog utjecaja te slavni vojničkih djela, obitelj Zrinski utjecala je i na kulturni život svoga vremena. **Zvonimir Bartolić** u radu *Sjevernohrvatske teme IV*³ promatra ih u kontekstu tzv. čakovečkog kulturnog kruga za čije su formiranje i zaslužni. Već Nikola Šubić Sigetski 1547. godine dolazi u Čakovec na svoj posjed te potiče kulturni i politički život toga kraja. Krug postoji sve do 17. stoljeća, a zamire smrću Nikole, Petra i Ane Katarine Zrinski sve do početka 20. stoljeća. U drugoj knjizi *Za vuglom provincija Z.* Bartolić ističe njihovu povezanost s hrvatskim narodom, ali i općenito njihovu reputaciju u Hrvatskoj i šire. Zaključuje da su sva djela o njima pisala afirmativno i to čak 'previše afirmativno' te da je nastao mit, a ne povijest o njima. Govori o kultu Zrinski te zaključuje da je potrebno osvjetljavanje njihove uloge u političkoj i književnoj hrvatskoj povijesti.⁴

I **Stjepan Hranjec** u radu *Zrinski i Frankopani kao književna tema*⁵ smatra da Zrinski u djelima nisu prikazani objektivno. Tema o njima tako otvara pitanje odnosa povijesti i književnosti: gdje je povijest pod pretpostavkom objektivna zbilja, a književnost individualna interpretacija kako upozorava Hranjec.

Marijana Korunek u radu *Pavlini samostan u Šenkovcu i grofovi Zrinski*⁶ ističe da su Zrinski imali veliku ulogu u povijesti tijekom osmanskih osvajanja u obrani Hrvatske, ali i šire. Njihova bogata povijest stvorena je tijekom sedamnaest generacija, a naglo nestaje s

³ Bartolić, Zvonimir: *Sjevernohrvatske teme IV*, Zrinski, Čakovec, 1989., str. 268.

⁴ Bartolić, Zvonimir: *Za vuglom provincija: studije, rasprave, eseji, kritike, feljtoni, glose*, Zrinski, Čakovec, 1978., str. 315. – 319.

⁵ Hranjec, Stjepan: *Zrinski i Frankopani kao književna tema*, u: *Politička, kulturna i društvena djelatnost Zrinskih i Frankopana u Hrvatskoj*, Zbornik radova znanstvenog skupa, Zrinska garda Čakovec, 2011., str. 91. – 108.

⁶ Korunek, Marijana: *Pavlini samostan u Šenkovcu i grofovi Zrinski*, *Croatica Christiana periodica*, Vol. 38 No. 73, 2014., str. 51. – 70.

hrvatske scene smrću Adama Zrinskog⁷ 1691. godine. Kao ključnu osobu koja je zaslužna za ugled hrvatskih velikaša Zrinskih ističe Nikolu Zrinskog Sigetskog.

2.1. Književna kritika o Nikoli Zrinskom Čakovečkom i njegovu djelu

Rođen je u Čakovcu 1620. godine, a poginuo je u lovu pod nerazjašnjenim okolnostima u Kuršanskome lugu 1664. godine. Zajedno s bratom školovao se u Grazu i Trnavi kod isusovaca, a potom odlaze u Italiju gdje su se upoznali s radom talijanskih književnika. Nakon povratka u domovinu postaje hrvatskim banom, a uz aktivno sudjelovanje na bojnome polju bavio se i književnošću te je napisao vojni priručnik *Mali traktat o ratu* (1645.), zatim *Opsadu Sigeta* (1647. – 1648.), zbirku meditacija o vojničkoj hrabrosti *Vitez Vojskovođa* (1650. – 1653.), *Promišljanja o životu kralja Matije* (1656. – 1657.), *Lijek protiv turskog otrova* (1660. – 1661.).⁸ Njegovo je najbolje književno ostvarenje zbirka *Adrijanskoga mora sirena* (1651.) na mađarskom jeziku (*Adriai tengernek Syrenaia*) objavljena u Beču 1651.⁹ Utemeljio je i bio vlasnik Čakovečke knjižnice te je osnovao franjevački red u Čakovcu 1659. godine. U fondu te knjižnice bio je i njegov rukopis *Sirene*.¹⁰

Zvonimir Bartolić u radu *Čakovečka knjižnica*¹¹ navodi njegova tri najveća djela. To je književno djelo *Adrijanskoga mora sirena*, utvrda *Novi Zrin* te knjižnica *Bibliotheca Zriniana*. Imao je široku književnu naobrazbu, najvećim dijelom iz hrvatske književne tradicije, ali se nije uključio u hrvatski književni život. Napominje da je riječ o intelektualcu iznimne osobnosti, književniku i vojniku koji se formira u Hrvatskoj. Unatoč tome, najviše o njemu pišu Mađari u političkom, književnom, kulturnom kontekstu, a uglavnom ga se reprezentiralo kao velikog vojskovođu, državnika, stratega, bana kojemu su se divili i europski vladari. O njemu su nastale brojne pučke pjesme, a šogorica Ana Katarina Zrinski u svojoj pjesmi naziva ga hrvatskim banom te ga je smatrala prijateljem drugog naroda (Mađara) ističe Bartolić.

O njemu je pisao i **Vladimir Kalšan** u radu *Nikola Zrinski Čakovečki*¹² te je opisao njegov život i važnost obitelji Zrinskih. Nikola Zrinski prozvan je Čakovečkim prema dvorcu gdje je

⁷ Sin Nikole Zrinskog Čakovečkog.

⁸ Kalšan, Vladimir: nav. djelo (2014.)

⁹ Ibid.

¹⁰ Bartolić, Zvonimir: nav. djelo (2002.)

¹¹ Bartolić, Zvonimir: nav. djelo (2002.)

¹² Kalšan, Vladimir: nav. djelo (2014.), str. 3.

boravio.¹³ U jednom pismu Kalšan pronalazi rečenicu kojom Nikola izjavljuje kako sam sebe smatra Hrvatom: *Inače, svjestan sam, dapače znam i neću zatajiti da sam Hrvat, i to Zrinski.*¹⁴

Kalšan ga opisuje na temelju opisa putopisaca¹⁵ koji su ga u svojim putopisima opisali kao mirnog, staloženog, pouzdanog, odmjerenog, temeljitog, pametnog, poštenog i iskrenog čovjeka koji je predan ciljevima, dakle brojnim afirmativnim epitetima. Donosi i pogrebni govor koji je održao Ivan Kery te je bana nazvao *utjehom Ugarske, svjetlošću Slavonije, očnim vidom Hrvatske, potporom Dalmacije, srcem Europe, idolom države, slavom kršćanstva, štitom carevine te najjačim zaštitnikom općega dobra i primjerom svakog ljudskog nastojanja.*¹⁶

2.1.1. *Adrijanskoga mora sirena Nikole Zrinskog*

Među prvim književnim historiografima koji su pisali o Zrinskima je **Ivan Kukuljević Sakcinski** u radu *Književnici u Hrvatah iz prve polovine XVII. vieka s ove strane Velebita*¹⁷. Nikolu Zrinskog svrstava u zbor hrvatskih pisaca, ali mu u duhu preporodnih ideja zamjera što je povezan s Mađarima.

Ivan Mažuranić¹⁸ dobio je zadatak ocijeniti književni rad Nikole Zrinskog u navedenoj knjizi Sakcinskog. Govori kako je njegovo djelo slavan svjedok njegova neobičnog poetičkog rada, dokaz njegove učenosti klasičke te ratnoga znanja, ali ga svrstava u mađarsku književnost kao jedan od njihovih prvih, najdarovitijih i najboljih pisaca. U mađarskoj baroknoj književnosti Nikola Zrinski Čakovečki jedan je od najvećih književnika jer im je dao prvi barokni ep, ističe Mažuranić.

Građu za svoj spjev tijekom samo jedne zime Nikola je prikupio i proučio iz dokumenata i brojnih kronika u kojima je pisano o bitki kod Sigeta navodi **Josip Vončina** koji ga stoga u predgovoru rada *Petar Zrinski, Frankopan, Vitezović, Pet stoljeća hrvatske književnosti*¹⁹ naziva inteligentnim i radinim. Djelo piše na mađarskom jeziku, a Vončina objašnjava da je razlog tome kako bi Mađarima jasno rekao kako se njegov pradjed borio i za njihovu zemlju te da je Nikola Čakovečki spreman na isto. Primjećuje visoko mišljenje o svom predku kojeg

¹³ Ibid, str. 11: *Nikola je preuzeo Međimurje, najveći, najvažniji i najbogatiji obiteljski posjed, te posjede Vrbovec, Preseku, Rakovce i kuće u Zagrebu i Beču. Petar je dobio Božjakovinu, Ribnik, Ozalj i sva primorska i vinodolska imanja.*

¹⁴ Ibid, str. 12.

¹⁵ Npr. Jacobus Tollius, Evlija Čelebi koji osim što opisuju Nikolu opisuju i raskoš njegova dvora.

¹⁶ Ibid., str. 25.

¹⁷ Bratulić, Josip: *Predgovor*, u: *Adrijanskoga mora sirena i Obsida sigecka*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016.

¹⁸ Ibid, str. 43.

¹⁹ Vončina, Josip: *Predgovor*, u: *Petar Zrinski, Zrinski, Frankopan, Vitezović, Pet stoljeća hrvatske književnosti*, Zora – Matica hrvatska, Zagreb, 1976.

predstavlja kao jedini istinski bedem što čuva Europu pred turskom plimom²⁰. Pretpostavlja J. Vončina da mu je to djelo bilo sredstvo lakšeg puta do statusa na čelu urote.

Sándor Bene u radu *Orfeji na Jadranu: O pjesništvu Nikole i Petra Zrinskog*²¹ djelo naziva pjesničkom zbirkom, a ep od 15. pjevanja ilustracijom ugrađenom u nju. Sastoji se od fiktivnih lirskih pripovijesti, ljubavne priče, moralne alegorije, ljubavnih jadikovka. U njima je lirsko *ja* ujedno pripovjedač i glavni junak koji spoznaje da se mora ugledati na pradjedova djela. Prikazuje nadvladanu senzualnu ljubav i bijes, pokajanje, religijski zanos i povratak Isusu. Zbog toga *Sirenu* smatra oprostajem od manirističkog poimanja ljubavne poezije, ne želeći idealizirati herojski ep, već postići sintezu epike i heroičko-religijske lirike navodi Bene.

2.2. Književna kritika o Petru Zrinskom i njegovu djelu

Rođen je 1621. u Vrbovcu. U njegovom vlasništvu bio je dvor u Ozlju, gdje je navodno upoznao svoju suprugu Anu Katarinu Frankopan. Kao i njegov brat bio je obrazovan te se borio protiv turskih provala, a nakon bratove smrti preuzima dužnosti bana. Jedino djelo Petra Zrinskog zbirka *Adrijanskoga mora sirena* objavljeno je 1660. godine u Veneciji. P. Zrinski je bio na čelu urote, a 30. travnja 1671. godine u Bečkom Novom Mjestu pogubljen je zajedno sa šurjakom Franom Krstom Frankopanom. Kraj urote ujedno je značilo i *slom hrvatskog feudalizma te nepovoljan prijelom u razvoju hrvatske kulture i književnosti*.²²

Jedna od pučkih pjesama o Petru je *Popévka od Petra Zrina, bana horvatkog*. Nju analizira **Divna Zečević** u radu *Odjek pogibije Petra Zrinskoga i Frana Krste Frankopana u pučkim pjesmama njihova doba*²³. Pjesma je zapravo pregovor između duše (Petar) i tijela (Katarina) u kojoj Petar ispašta zbog 'Evinog grijeha'. Petar okrivljuje Katarinu što ga je učinila siromahom (što se povezuje s motivom kola sreće). Dalje je prikazan obezglavljen Petar koji se obraća Bogu i moli za oprost grijeha, a sam čin pogubljenja nazvan je bešćutnim. Sličan prikaz nalazi se i u pjesmi Petra Kanavelovića, suvremenika Petra Zrinskog, kako upozorava Zečević.

²⁰ Ibid., str. 11.

²¹ Bene, Sándor: *Orfeji na Jadranu: O pjesništvu Nikole i Petra Zrinskog*, u: *Književna smotra*, 47, 3, 2015. str. 31. – 44.

²² Vončina, Josip: nav. djelo (1976.)

²³ Zečević, Dina: *Odjek pogibije Petra Zrinskoga i Frana Krste Frankopana u pučkim pjesmama njihova doba*, u: *Narodna mjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*, vol. 9. no. 1., 1972. godina, str. 41. – 52.

Josip Bratulić u predgovoru *Adrijanskoga mora sirena i Obsida sigecka*²⁴, izdanja iz 2016. godine, piše da je Petar bio zanimljiviji povjesničarima negoli književnim povjesničarima, jezikoslovcima i kulturolozima. On nije mogao trpjeti njemačko nasilje u vlastitoj zemlji, smatra Bratulić te potvrđuje tvrdnju Ivana Kukuljevića Sakcinskog u kojoj navodi kako je Petar bio veći junak i rodoljub negoli pjesnik te da Nikola nije objavio djelo na mađarskom jeziku, hrvatska *Sirena* ne bi postojala. Pretpostavlja da je njegova knjižnica bila još veća od bratove, ali je nažalost razgrabljena i uništena. Vladislav Menčetić u *Trublji slovinskoj* Petra proglašava najglasovitim spjevaocem kojim se ponosi sav slovinski narod, a nije bio ni pjesnik ni stvaraoc ističe Bratulić.

2.2.1. *Adrijanskoga mora sirena Petra Zrinskog*

Ferdo Rožić u radu *Neoteta baština u Posljednji Zrinski i Frankopani*²⁵ piše da je Petar imao subjektivni elemenat u shvaćanju svijeta, u živom, slikovitom prikazivanju situacija, u crtanju karaktera junaka. Opisivanja bitki su toliko realistična da je očito da je bio vojskovođa koji je dobro bio upoznat s takvim situacijama. Bio je dušom pjesnik – moralne refleksije. Rožić ističe Petrovu pobožnost kao poveznicu s Katarinom i njihovim književnim radom.

Mihovil Kombol u radu *Povijest hrvatske književnosti do preporoda*²⁶ Zrinskog uz Frankopana i Vitezovića smješta u glavne pisce tadašnje Banske Hrvatske, širokog horizonta. Smatra da je Petrov prijevod lako ušao u okvire hrvatske književnosti jer su opjevani hrvatski junaci i iznijet je katolički pogled na svijet.

O unošenju vlastitih promišljanja govori i **Đuro Novalić** u radu *Mađarska i hrvatska Zrinijada*²⁷ 1967. godine. Prema njemu, Petru je pjesništvo bila meditacija, razmišljanje o ljudskoj sreći o čemu je Petar i zaista pisao. Petrovo djelo naziva prepjevom, pohrvaćenom *Obsidom sigeckom*, smatra da je teško čitljiva zbog jezika što stvara prepreku da stekne veći broj čitateljstva, ali da ga ipak naziva *poeta vates, onaj koji je znao osjetiti vlastitu i svojega naroda sudbinu*.

²⁴ Bratulić, Josip: nav. djelo (2016.)

²⁵ Šegvić, Cherubin i Rožić, Ferdo: *Neoteta baština*, u: *Posljednji Zrinski i Frankopani*, Stih, Zagreb, 1908.

²⁶ Kombol, Mihovil: *Povijest hrvatske književnosti do preporoda*, Matica hrvatska, Zagreb, 1961, str. 170. – 174.

²⁷ Novalić, Đuro: *Mađarska i hrvatska Zrinijada*, Zagreb, 1967. str. 87.

Krešimir Georgijević u radu *Hrvatska književnost od 16. do 18. stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj i Bosni*²⁸ slaže se s Novalićem u tvrdnji da njegova književna i pjesnička djelatnost nije značajna po svom dostignuću, ali ni po nadahnuću, već je bitna kao kulturni i književni spomenik. Petrov prijevod naziva hrvatskom *Zrinijadom*, prepjevom, preradom.

Petru je trebalo devet godina kako bi preveo djelo²⁹. **Josip Vončina** u predgovoru *Petar Zrinski, Frankopan, Vitezović, Pet stoljeća hrvatske književnosti*³⁰ smatra da je manje vješt u stihotvorstvu. U predgovoru je izjasnio svoje pjesničke težnje te upozorio na stilsku i metričku nedotjeranost (što Vončini nije jasno jer su Nikola i Petar bili jednako obrazovani). Pretpostavlja se da je djelo preveo po bratovu nagovoru i kako bi se Hrvatima pružila razumljivija verzija sigetske epopeje te na taj način proslavila obitelj Zrinski. Zaključuje da je Petar važna književnopovijesna osoba.

Sličnog je mišljenja **Ivo Frangeš** u radu *Povijest hrvatske književnosti*³¹ koji književno djelo Petra Zrinskog smatra znamenitim i dokazom umjetničkoga, jezičnoga i vlastitoga političkoga interesa.

Pavao Pavličić u radu *Čitanje Obside sigecke Petra Zrinskoga*³² na Petra gleda prvenstveno kao ratnika te zaključuje da se njegovo djelo, koje je namijenjeno njegovim suborcima i puku, može ubrojati u začetke kasnijih pučkih knjiga koje donose pouku, ali i zabavu i to na području svjetovne tematike. Svako čitanje *Obside sigecke* može donijeti nove spoznaje, stoga je ona itekako poželjna u redovima književnih povjesničara i teoretičara. Temeljito proučava dio po dio Petrovog prijevoda i zaključuje da se ipak morao namučiti kako bi zadovoljio čitatelje, stoga u središnjem epu dodaje priče o ljubavi, prvenstveno iz antičke književnosti, ali i prikaz zajedničkih i pojedinačnih sukoba, žive opise ratničkih pothvata. Na kraju potvrđuje već 'tradicionalnu' tvrdnju: on je ratnik, a ne pjesnik.

²⁸ Georgijević, Krešimir: *Hrvatska književnost od 16. do 18. stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj i Bosni*, Matica hrvatska, Zagreb 1969, str. 90-104

²⁹ Prvi dio posla koji je obavljao od 1651. do 1655. sačuvan je u tzv. Bečkom rukopisu hrvatske *Zrinijade*, nalazi se u bečkoj Nacionalnoj biblioteci (istraga o uroti, zajedno s ostalim spisima – prevedeno 8 od 15 poglavlja, ali je taj rad Petar prekinuo, vjerojatno je bio nezadovoljan). 1655. počinje prevađati ispočetka, a djelo izlazi u Veneciji na svjetlost dana 1660. godine pod naslovom *Adrijanskoga mora sirena*. Politički događaji motivirali su Petra da bude eksplicitniji. Bartolić, Zvonimir: nav. djelo (2002.)

³⁰ Vončina, Josip: nav. djelo (1976.)

³¹ Frangeš, Ivo: *Povijest hrvatske književnosti*, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb – Ljubljana, 1987. str. 100-104.

³² Pavličić, Pavao: *Čitanje Obside sigecke Petra Zrinskoga*, Forum, 2004. br. 10-12, str. 1207. – 1250.

Sándor Bene u radu *Orfeji na Jadranu: O pjesništvu Nikole i Petra Zrinskog*³³ Petrov prijevod naziva žanrovskim i poetskim hibridom koji sadrži elemente herojskog i lirsko-ljubavnog. Uzrok tome pripisuje Petrovoj nezavidnoj situaciji kada na hrvatskom prostoru postoji nekoliko književnih tradicija (rimski klasicizirajući antimariniisti, marinistički barok u dalmatinskom priobalju i poetika hrvatskog usmenog epskog stvaralaštva). U predgovoru se obraća učenim krajiškim vitezovima kojih zapravo nema, ali čini to zbog toposa obvezatne stidljive skromnosti. Zapravo se obraća dalmatinskim plemićima i trgovcima koji će ga vjerojatnije čitati i razumjeti. Zaključuje da je Petar bio blizak dubrovačkom pjesništvu donoseći heroičko, ali sjevernjačko djelo.

Novo kritičko izdanje spjeva Petra Zrinskoga *Adrijanskoga mora sirena* priređuje **Josip Bratulić** te u predgovoru *Adrijanskoga mora sirena i Obsida sigecka*³⁴ piše da je Petrovo djelo ušlo u onovremene hrvatske književne i političke kulture, danas bi imalo isto značenje kao Gundulićev *Osman* (za kojeg se pretpostavlja da je poznao jer je bio u Dubrovniku) ili Kačićev *Razgovor ugodni naroda slovinskoga*. Petrovu *Adrijanskoga moru sirenu* naziva najljepšom tiskanom knjigom do 19. stoljeća³⁵. Govori da je predgovor napisan jasnim izričajem, neposredno se obraćajući čitateljima kao u osobnom pismu. Ta knjiga dobila je i pjesnički odgovor, *Trublju slovinsku* kojoj je pohvaljen Petar ban Zrinski te ga Menčetić naziva dosljednim nasljednikom Nikole Zrinskog. Tijekom romantičarske afirmacije i slobode *Sirena* je ponovno oživjela.

2.3. Komparativan književno-kritički pristup mađarskoj i hrvatskoj *Sireni*

Budući da je Petrovo djelo prijevod bratova djela, brojni su autori pri književnoj analizi djela često uspoređivali jedno s drugim, stoga se u nastavku nalaze dosadašnja istraživanja o dvjema *Sirenama*. Kako je već spomenuto, korpus moga istraživanja čini Petrovo djelo koje ću promatrati kao i Nikolino, naravno, bez onih stihova koji su jasno naznačeni da ih je Petar napisao i dodao te predgovora koji se razlikuju u hrvatskoj i mađarskoj verziji.

³³ Bene, Sándor: nav. djelo (2015.) str. 31-44.

³⁴ Bratulić, Josip: nav. djelo (2016.)

³⁵ Ibid., str. 33: *Tiskana je u velikom formatu. Svaka stranica ima ukrasni okvir, tekstu prethode dvije krasne naslovne stranice; u knjizi je nekoliko bakroreza koje je za knjigu izradila mletačka radionica Picini.*

Središnji dio *Sirena* je tema Sigetske bitke³⁶ o kojoj su pisali mnogi autori, a djela Ferenc Črnka³⁷ i Brne Karnarutića³⁸ bili su jedni od povijesnih izvora prema kojima je nastalo djelo Zrinskih.³⁹

Ostali su književni povjesničari različito ocijenili djelatnost braće Zrinski. **Vatroslav Jagić** u radu *Adrijanskoga mora Sirena ili Obsida Sigetska*⁴⁰ prilikom filološke analize hrvatske *Sirene* 1866. godine zaključio je da se radi o mađarskome originalu, ne hrvatskome prepjevju, a uz to ga smatra lošim djelom zbog jezika. Istu ocijenu iste godine dao je i **Franjo Iveković** u radu *Obsida Sigetska Petra Zrinskoga*⁴¹, ali ipak primjećuje promjene naspram Nikolinog djela.

Već 1908. godine **Cherubin Šegvić** u radu *Neoteta baština u Posljednji Zrinski i Frankopani*⁴² detaljno prepričava središnji dio *Sirene*, epski spjev *Obsidu sigetsku* kao najvažniji dio cjelokupnog djela. Smatra da samim izborom tih događaja o kojima će pisati braća djelo postaje vrijedno. Analizira i pjesme koje naziva imitacijom lirskih formi, uočava talijansku suvremenu liriku te detaljno opisuje prvu sliku umetnutu odmah iza naslovnog lista⁴³.

Ferdo Rožić u istome radu uočava kršćansko načelo 'rat je bič božji' koje se proteže kroz čitavo djelo, a što potvrđuje da su odgojeni u katoličkoj obitelji. Glavni junak je Nikola

³⁶ U 16. stoljeću brojna su turska prodiranja u Europu, a kao vrhunac istih je 1566. godina kada Sulejman Veličanstveni umire u bitci za Siget, grad koji je bio važna utvrda prema Beču i Budimu iz koje se moglo nadzirati i sprječavati prelazak turske vojske. Te kobne 1566. umro je prvo Sulejman, a zatim i Nikola Zrinski Sigetski u junačkoj borbi. Siget je izgorio do temelja, a izgubljeni su mnogi životi.

³⁷ Ferenc Črnko prvi je pisao o toj temi u djelu *Podsjeđanje i osvojenje Sigeta*, a ujedno je bio i sudionik Sigetske bitke, suborac Nikole Zrinskog kojega hvali. Prema: Črnko, Franjo: *Nikola Zrinski branitelj Sigeta grad*, Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima, Zagreb, 2016., str. 34. – 35.

³⁸ Brne Karnarutić 1584. godine tiska *Vazetje Sigeta grada*, prvi hrvatski spjev iz domaće povijesti, sigetsku epopeju prema riječima Ferenc Črnka. I on u stihovima hvali Zrinskog, a prvo izdanje posvećeno je Nikolinu sinu, Jurju Zrinskome. Bratulić, Josip: nav. djelo (2016.)

³⁹ O glavnome junaku te bitke pisali su i **Antun Vramec** u *Kronici* (1578), **Pavao Riter Vitezović** u svojoj *Kronici* (1696), **Andrija Kačić Miošić** u *Razgovoru ugodnom naroda slovinskoga*, o njemu kao naslovnom junaku ispjevao je jednu od najljepših svojih pjesama: *Pisma od bana Zrinovića i cara Sulejmana Trećega koji opside Siget ugarski i pod njim umri na 1566. Matica ilirska* izdaje dvije knjige pod zajedničkim naslovom *Zrinjska zvijezda* povodom tristote obljetnice Sigetske bitke. Priča o Nikoli Zrinskome dobila je svoje mjesto i na kazališnim daskama u Hrvatskoj i šire. O njemu pišu i drugi: Petar Preradović, Josip Jelačić, Ivan Dežman, Matija Ban, Vjekoslav Klaić. Prema: Bratulić, Josip: nav. djelo (2016.)

⁴⁰ Bratulić, Josip, nav. djelo (2016), str. 9.

⁴¹ Ibid, str. 10.

⁴² Šegvić, Cherubin i Rožić, Ferdo: nav. djelo (1908.)

⁴³ Ta slika je naslovnica koja krasí novija izdanja, a govori više od tisuću riječi. Prikazana je mornarica čija je paluba urešena trofejima u kojoj sjedi mladi vitez gustog brka (Petar Zrinski). U desnoj ruci drži zapovjedni štapić, a lijevom kormilari prema utvrdi na kojoj vijori zastava s hrvatskim grbom. Naoružan je topovima, a na vjetrovitom jarbolu ispisano je ime njegova djela (*Adrianszkoga mora Syrena grof Zinszki Petar*). Na vrhu jarbola nalazi se druga zastavica na kojoj piše Petrovo geslo *vincere aut mori* (Pobjeda ili smrt). Oko mornarice nalaze se sirene koje vitez pružaju darove (ključ i žezlo, krunu, lanac, grančicu masline). U pozadini je druga mornarica u kojoj je također vitez (Nikola Zrinski), na jedru piše njegovo geslo *sors bona nihil aliud* (Dobra sreća, ništa drugo), a plovi prema utvrdi nad kojom se vijori zastava s ugarskim grbom s krunom. U gornjem lijevom kutu nalazi se žensko biće, Fama (glas), s trubom u ustima, a oko nje natpis na latinskom: *Febus želi štiti sretna jedra na moru*. Šegvić, Cherubin i Rožić, Ferdo: nav. djelo (1908.), str. 171. – 172.

Zrinski kojeg prikazuju kao junaka nad junacima, uzora viteške savršenosti, moralan, bogobožan, ljubazan prema svima, a u borbi neustrašiv, čist od grijeha, a njemu je na kraju spjeva posvećena nadgrobnica. Razgovor između oca i sina smatra najpotresnijim dijelom u cijelome epu. Ni Šegvić, ni Rožić ne poriču im pjesničku darovitost te se dive njihovom nadahnuću.

Mihovil Kombol u radu *Hrvatska književnost do narodnog preporoda*⁴⁴ govori da je jedina razlika između Petrova i Nikolina djela, što je jedan od njih imao više volje da se pomuči s građenjem stihova, a to je očito bio Nikola.

Prvi koji je detaljno usporedio djelo bio je **Đuro Novalić** u radu *Mađarska i hrvatska Zrinijada*⁴⁵ 1967. godine. Ustanovio je da je Petar u prepjevju dodao 137 strofa, a da je devet strofa ispustio⁴⁶, ali često proširivao strofe unoseći vlastita promišljanja. Uočio je da je tekst mijenjan s gledišta na hrvatske političke, vjerske i osobne prilike. Ističe da je Petrovo iskazivanje aktivističko, dok je Nikolino statično.

Krešimir Georgijević u radu *Hrvatska književnost od 16. do 18. stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj i Bosni*⁴⁷ govori da su Petar i Nikola između ostalog i poklonici muza, mecene, pisci i pjesnici, a **Franjo Švelec** u radu *Povijest hrvatske književnosti*⁴⁸ ih izdvaja kao književnike posve svjetovnog smjera koji zadiru u političke probleme.

Među onima koji su se bavili uspoređivanjem i recepcijom dviju *Sirena* je **Josip Vončina** u predgovoru *Petar Zrinski, Zrinski, Frankopan, Vitezović, Pet stoljeća hrvatske književnosti*⁴⁹. Što se tiče recepcije, Nikolino djelo je bolje prošlo, a tome pogoduje tek započeta mađarska književnost, dok je Petrovo djelo, pisano dvanaesterakim rimovanim stihom, stavljeno u drugi plan bogate hrvatske književne tradicije. Petrovo divljenje bratu Nikoli vidi kao varku kako bi svoje čitatelje naveo da je preveo vrhunsko djelo te na taj način popularizirao. Hrvatsku *Sirenu* po građi smatra potpuno vjernom originalu. Gradnja likova slična je kao i kod starijih talijanskih autora (npr. Ariosta), ima elemenata viteškog epa (dvojoj istaknutih junaka, neobuzdana ljubav, herojstvo žene kako bi spasila izabranika, neraskidivo prijateljstvo vitezova

⁴⁴ Kombol, Mihovil i Prosperov Novak, Slobodan: *Hrvatska književnost do narodnog preporoda*, Školska knjiga, Zagreb, 1992., str. 293-299.

⁴⁵ Novalić, Đuro: nav. djelo (1967.), str. 87.

⁴⁶ To čini u 14. dijelu kada ga Nikola *hvali i slavi kao hrabroga, mudroga i sposobnoga vojskovođu i državnika*.

⁴⁷ Georgijević, Krešimir: nav. djelo (1969.), str. 90-104

⁴⁸ Švelec, Franjo: *Povijest hrvatske književnosti*, knjiga 3. Liber, Mladost, Zagreb, 1974.

⁴⁹ Vončina, Josip: nav. djelo (1976.)

itd.). Petar jedino glasovno adaptira imena sigetskih junaka te je istaknutija mržnja prema Nijemcima (odraz antagonizma domaćeg plemstva prema strancima) ističe Vončina.

Slavko Ježić u radu *Hrvatska književnost od početaka do danas*⁵⁰ djelo Nikole naziva junačkim epom, dok Petra ne smatra izvornim pjesnikom, stihove smatra slabim i ne pridaje mu pjesničku vrijednost. **Zvonimir Bartolić** u radu *Čakovečka knjižnica Nikole Zrinskog*⁵¹ *Opsidu sigetsku* na mađarskom i hrvatskom smatra svojevrsnim Zrinskim manifestom političke samosvijesti.

Slobodan Prosperov Novak u radu *Povijest hrvatske književnosti. Raspeta domovina*⁵² obojicu smatra najboljim posrednicima između hrvatske i mađarske kulture. Ističe da se u djelima Nikole i Petra zrcale najvažniji prijevori tadašnje hrvatske stvarnosti. Nikolino djelo smatra *sumom obiteljske povijesti*, dok Petrovu knjigu naziva zbornikom raznovrsne građe.

Posve drugačiji pristup *Sireni nude* **Zrinka Blažević** i **Suzana Coha** u radu *Zrinski i Frankopani – strategije i modeli heroizacije u književnom diskursu*⁵³. Analiziraju na koji način Zrinski (Petar, Nikola Čakovečki i Nikola Sigetski) te Fran Krsto Frankopan postaju *nacionalni heroji*, odnosno *nacionalni simboli* u svojim djelima te djelima drugih autora. Smatraju da su mađarska i hrvatska *Sirena* bile sredstvo kojim se postigao *politički spektakl*, da su one zapravo *inscenirajuće drame* koje su trebale osigurati veću podršku i prihvaćenost.

Nikolina *Sirena* ističe se u ono vrijeme svojom estetskom vrijednošću i političkim nabojem, a Petrova nije prijevod ni parafraza već hrvatska adaptacija prilagođena horizontu očekivanja hrvatske publike smatraju Coha i Blažević. Propagandno djelo *Sirena* već početkom 1660-ih poprima obrise političkog programa. Slažu se da je riječ o žanrovskom i poetičkom hibridu⁵⁴. Posebno se ističe izgrađena herojsko-martirska figura Nikole Šubića Zrinskog prema modelu *junaka-mučenika* u poetskom i simboličkom težistu, epu *Opsada Sigetska*. Analiziranjem drugih djela zaključuju da je Petar percipiran uglavnom u okviru protuhabsburške urote.⁵⁵

⁵⁰ Ježić, Slavko: *Hrvatska književnost od početaka do danas*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1993., str. 142. - 144.

⁵¹ Bartolić, Zvonimir, nav. djelo (2002.)

⁵² Prosperov Novak, Slobodan. *Povijest hrvatske književnosti. Raspeta domovina*. Marjan tisak, Split, 2004., str. 157-160.

⁵³ Blažević, Zrinka i Coha Suzana: *Zrinski i Frankopani – strategije i modeli heroizacije u književnom diskursu*, u: Zavod za hrvatsku povijest, vol. 40., 2008., str. 91. – 117.

⁵⁴ Nastalo je fuzijom starougarske kronike u stihovima (Tinódi, Balassa, Töke, Szabadaky), elitne i pučke epske tradicije (Karnarutić, Budine) te mediteranske barokne poezije i prethodne renesanse tradicije (Tasso, Marino, Zoranić, Marulić). Ibid., str. 95.

⁵⁵ Ibid.

Sándor Bene u radu *Orfeji na Jadranu: O pjesništvu Nikole i Petra Zrinskog*⁵⁶ 2015. godine uočava da su se istraživači dosada uglavnom bavili komparativnim proučavanjem tih spjevova. Polazi od dvije pretpostavke: prva je da se vrijednost Nikolinog djela tek uoči u usporedbi s Petrovim (njegovo djelo smatra parafrazom mađarske *Sirene*) i obrnuto, a druga je da se njihov stvarni život (povijesna zbivanja) dodiruje s fikcijom (književnošću). Osim poetičkih razlika, pronalazi razliku u jednom od ključnih dijelova 15. pjevanja *Sirene*, a to je prikaz Sulejmanove smrti. Nikola je skloniji fikciji te pjesničkom hiperbolom zaslugu za Sulejmanovu smrt pripisuje pradjedu Nikoli Sigetskom, dok je Petar realističniji te Sulejmanovu smrt opisuje kao pad s konja prilikom bijega. Bene braću naziva *Orfejima na Jadranu*. Naime, pretpostavlja se da su braća bila upoznati s Baconovom mitologijom, s pričama o sirenama te o Orfeju, njihovim čarobnim pjevanjem i zvukom. Nikola je tako smatrao da će krasnorječivošću nagnuti na poslušnost i jedinstvo svojih čitatelja, a Petar smatra da je svaki pjesnik koji pjeva o velikim djelima i bitkama Slavena Orfejev baštinik navodi Bene.

2.4. *Moje drago srce* i književna kritika

Dražen Budiša pripremio je izdanje *Moje drago srce. Pismo Petra Zrinskoga Katarini Zrinski u suvremenim prijevodima*⁵⁷ u kojem je pismo prevedeno na nekoliko jezika. Za njega je to jedno od najpotresnijih tekstova na hrvatskome jeziku ikada. To je dokument koji "nosi dah vječnosti" ističe Budiša.

Zvonimir Bartolić⁵⁸ u radu *Majka Katarina. Biografski i književno-povijesni kolaž o Ani Katarini Frankopan-Zrinski i Putni tovaruš* smješta pismo u ne samo najljepše stranice hrvatske epistolarnе literature, nego i antologijske stranice europske epistolarnе kulture.

Vlast je nakon pogubljenja Petra i Frana pokušala opravdati taj svoj čin te objavljuju knjižicu s prikazom pogubljenja, odnosno pamflet koji je trebao biti opomena drugima. Tu je pronađeno i oproštajno pismo upućeno Katarini koje ona nije nikad vidjela i pročitala. **Josip Bratulić**⁵⁹ u radu *Pjesnikinja Ana Katarina Zrinska i pjesme u njezinoj Pjesmarici* piše da je to

⁵⁶ Bene, Sándor: *Orfeji na Jadranu: O pjesništvu Nikole i Petra Zrinskog*, u: Književna smotra, 47, 3, 2015. str. 31-44.

⁵⁷ Zrinski, Petar: *Moje drago srce. Pismo Petra Zrinskoga Katarini Zrinski u suvremenim prijevodima. Kršćanska sadašnjost*, Zagreb, 1993., pripremio Budiša Dražen, str. 32.

⁵⁸ Bartolić, Zvonimir: *Majka Katarina. Biografski i književno-povijesni kolaž o Ani Katarini Frankopan-Zrinski i Putni tovaruš*, Matica hrvatska, Zrinski, Čakovec 2004.

⁵⁹ Bratulić, Josip: *Pjesnikinja Ana Katarina Zrinska i pjesme u njezinoj Pjesmarici*, u: *Pjesmarica Ane Katarine Zrinski*, Matica hrvatska, Zagreb, 2014.

pismo prevedeno je na nekoliko jezika i priloženo knjizi pamfletu. Nema stilskih ukrasa, ali je pisana rukom koja "nije drhtala pred svojom sudbinom". Petra naziva mučenikom, ratnikom i pjesnikom. Smatra ga najpotresnijim pismom u hrvatskoj književnosti, *pismo supruga-književnika supruzi književnici*.⁶⁰

Zlatko Bacinger⁶¹ u radu *Moje drago serce, O čemu govori i kakvu poruku našem vremenu šalje oproštajno pismo Petra Zrinskog Ani Katarini Frankopan?* potresno oproštajno pismo naziva *relikvijarom jedne sudbine*. On proniče u dubinu njegova bića te otkriva duhovnost u tekstu. Za njega je to jedan od najljepših i najpotresnijih tekstova jer bez obzira što se nalazi pred smrću, ima snage tješiti drugu osobu *nepokolebljivom kršćanskom i osobnom etikom*. Govori da njegovo pismo oslikava suštinu načela Zrinskih. *Pismo je himna obitelji, domu, domovini, vjeri i vrednotama*.⁶²

2.5. Književna kritika o Ani Katarini Zrinski i njezinu djelu

Pretpostavlja se da je rođena 1625. godine u Bosiljevu. Dolazi iz obitelji Frankopan, a vjenčala se s Petrom Zrinskim sa šesnaest godina. Prvo su živjeli u Ozlju, a zatim u Čakovcu te su imali četvero djece. Slomljena duševno i tjelesno, umrla je poremećena uma u samostanu 16. studenoga 1673. Za života objavljen je njezin molitvenik *Putni tovaruš*, a *Pjesmarica*, zbirka pjesama, otkrivena je puno kasnije.⁶³

O njoj je pisao već njezin suvremenik, **Boltizar Milovec**, ugledan član isusovačkoga reda kojemu je Ana Katarina bila i mecenatkinja⁶⁴. U djelu *Dvoji dušni kinč* koje joj je posvetio, nazvao ju je *svetlom i visoko doborođenom gospom, vekivečnom grofinom od Trsata*⁶⁵, a osim njoj zahvalio se i njezinoj obitelji. Nakon urote joj okreće leđa pa ju prikazuje u nepovoljnom svjetlu.⁶⁶

Dva stoljeća kasnije, Ana Katarina Zrinski počinje buditi interes povjesničara i književnika. Prvi je o njezinom književnom radu pisao **Ivan Kukuljević Sakcinski** u knjizi

⁶⁰ Ibid., str. 180.

⁶¹ Bacinger, Zlatko: *Moje drago serce, O čemu govori i kakvu poruku našem vremenu šalje oproštajno pismo Petra Zrinskog Ani Katarini Frankopan?*, Bratovština Petra Zrinskog – Časni stol Čakovec, Čakovec, 2014.

⁶² Ibid.

⁶³ Prema Bartolić, Zvonimir: nav. djelo (2004.)

⁶⁴ Ana Katarina Zrinski financirala je tiskanje njegova molitvenika *Dvoji dušni kinč* 1661. godine u Beču.

⁶⁵ Šojat, Olga: *Hrvatski kajkavski pisci: 17. stoljeće*. Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 15/II., Matica hrvatska, Zagreb, 1977., str. 141.

⁶⁶ Pretpostavlja se da je uzrok tome da se prikrije i opravda Bečkome dvoru. Šojat, Olga, nav. djelo (1977.), str. 135. – 144.

*Književnici u Hrvatah iz prve polovine XVII. vieka s ove strane Velebita*⁶⁷ iz 1869. godine. Divi joj se prvo što je žena i što je nadmašila svoje suvremenike.

No, njezin životni put nije bio lagan. O postupanju prema njoj nakon urote piše **Rudolf Horvat** u radu *Zator Zrinskih i Frankopana*⁶⁸ 1908. godine. Narod ju je proglasio izdajicom svoga muža i brata. Horvat navodi kajkavsku pjesmu⁶⁹, čiji je autor nepoznat, u kojoj se Petar pokaje što je uzeo Katarinu za ženu.

Olga Šojat među hrvatske kajkavske pisce 17. stoljeća u radu *Hrvatski kajkavski pisci: 17.stoljeće*⁷⁰ smješta Anu Katarinu. Prva je žena u Banskoj Hrvatskoj koja se bavila prevođenjem, ali i stvaralaštvom⁷¹. Dva su pamfleta kojima je njezin ugled okaljan. To su *Cantio mixta* i *Alia vero de rebellione comitis Petri Zriny* u kojima je prikazana kao glavni pokretač zavjere i krivac za urotu⁷².

Ivo Frangeš u radu *Povijest hrvatske književnosti*⁷³ dodaje da su se dvor i crkva pobrinuli da smrt Petra i Frana objasne najlakšim, poučnim razlozima. Za sve je kriva bolesna, ženska ambicija Ane Katarine Zrinski. U tom kontekstu nastale su brojne pučke pjesme koje je dvor proširio među književnike. Tako ju opisuje i Petar Kanavelović u pjesmi u kojoj Petar pred smrtnom presudom proklinje Anu Katarinu.

Monografija *Majka Katarina*⁷⁴ **Zvonimira Bartolića** izlazi 2004. godine. On je detaljno istraživao njezin život i rad i to na temelju povijesnih i književnih tekstova. Naziva ju banicom, književnicom, majkom i mučenicom. Ona je u hrvatskoj političkoj povijesti najznamenitija žena, a u hrvatskoj književnoj povijesti najveća patnica. Ustrajala je u svojoj vjeri i ljubavi prema Bogu do smrti, ali i domovini, čak i kada je dospjela u uzništvo. Budući da se o njejoj naobrazbi ne zna puno, prema njezinim književnim ostvarenjima i vještini stihotvorenja pretpostavlja se da joj knjiga nije bila nepoznata. Živjela je kratko, ali tragično. Zaključuje da je bila puno značajniji pisac nego što joj je to povijest hrvatske književnosti priznavala.

⁶⁷ Bratulić, Josip, nav. djelo (2014.), str. 282.

⁶⁸ Horvat, Rudolf: *Zator Zrinskih i Frankopana* u: *Posljednji Zrinski i Frankopani*, Stih, Zagreb, 1908., str. 133. – 135.

⁶⁹ *Plaćna pjesma Petra Zrinskoga, kojega je njegova žena Katarina Teržačka – radi svoje ponosite lepote, zbog koje hotila je postati kraljicom – sa sveta ovoga s vnoгим drugovom žalosno spravila.*

⁷⁰ Šojat, Olga: *Hrvatski kajkavski pisci: 17. stoljeće. Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knj. 15/II., Matica hrvatska, Zagreb, 1977 str. 7. – 16.

⁷¹ Osim toga piše da je po prirodi bila pronicava i oštromna, jake volje, samosvjesna i odrješita, rodoljubiva te veoma poštovana. Ibid., str. 8.

⁷² Nazvali su je ženom „na blago hlepečom“, „zgrablivom pticom“. Ibid., str. 10.

⁷³ Frangeš, Ivo: nav. djelo (1987.), str. 103.

⁷⁴ Bartolić, Zvonimir: nav. djelo (2004.)

2.5.1. *Putni tovaruš*

Prvo izdanje⁷⁵ izlazi 1661. godine u Mletcima. Ubrzo je stekao veliku popularnost⁷⁶ te je tiskan još 1687. i 1715. u Ljubljani, ali bez predgovora i posvetne pjesme⁷⁷.

Ferdo Rožić 1908. godine u radu *Neoteta baština*⁷⁸ ponukan činjenicom da je jedna *visoka gospođa uzela pero u ruke i što je napisala nabožnu knjižicu* analizira *Putni tovaruš* stilistički, pravopisno, jezično te pokušava utvrditi razlog njegova nastanka. Zaključuje da je molitvenik zapravo kontinuitet frankopanske kulturne i književne tradicije⁷⁹. Molitvenik nije originalan, već je sastavljen od više njemačkih knjiga. Autorsku uvodnu pjesmu smatra uspjelom, a njezina glavna misao koja se ponavlja nekoliko puta je da se treba služiti tom knjižicom kao vodiljom do cilja, a to je Bog. Na temelju prevoditeljskog rada Petra i Ane Katarine Zrinski, a manje autorskog stiha, smatra da je Ana Katarina bolja stihotvorkinja od supruga Petra.

Olga Šojat u radu *Hrvatski kajkavski pisci: 17. stoljeće*⁸⁰ piše da u *Putnom tovarušu* ne uočava barokne značajke što Bartolić i polemizira te govori da nije u pravu. U predgovoru uočava odlučnost i prodornost autorice jer već onda pretpostavlja da će joj to mnogi uzeti za zlo. Pokazuje brigu o hrvatskoj književnosti, a sam molitvenik čini zaokruženu i logičnu cjelinu. Pokazala je literarne kvalitete, pogotovo u pjesmi nakon predgovora navodi Šojat.

Slobodan Prosperov Novak u radu *Povijest hrvatske književnosti*⁸¹ ističe da tekst nije izvoran, *ali da ima puno ganutljivih i lijepih intonacija i svakidašnjih molitava*. Govori da je pisala konkretno, čitko i spretno, a da joj je stil otmjen. *Putni tovaruš* naziva rimovanom slutnjom budućnosti. Jedna je od prvih hrvatskih žena s književnim opusom i književnom sudbinom ističe Novak.

⁷⁵ Primjerak prvog izdanja čuva se u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. To je džepna knjižica od tek 9 x 4,5 cm. Njegova namjena bila je da vjernici mogu individualno prakticirati vjernički život, uvijek im je bio pri ruci i otuda dolazi naziv tovaruš u značenju drug, prijatelj. Ističe se likovnim i grafostilističkim vrednotama, bakrorezima koji ga krase, a prema Rožićevim i Kukuljevićevim opisima straga se nalazio frankopanski grb. Bartolić, Z.: nav. djelo (2004.), str. 109., 119. – 118.

⁷⁶ Zbog velike popularnosti *Putnog tovaruša*, Franjo Sušnik tiska vlastiti molitvenik pod tim imenom 1734. godine.

⁷⁷ Rožić pretpostavlja da je tome tako kako bi molitvenik bio jeftiniji i dostupniji narodu, zbog manjeg broja stranica. Šegvić, Cherubin i Rožić: nav. djelo (1908.), str. 215. – 240.

⁷⁸ Šegvić, Cherubin i Rožić: nav. djelo (1908.), str. 215. – 240.

⁷⁹ Rožić spominje dvije Katarine iz obitelji Frankopan koje su imale iste interese kao i Ana Katarina Zrinski. Katarina Ivanova 1553. godine na vlastiti trošak tiska prvo mađarsko štampano djelo, a 1560. godine Katarina Zrinski, supruga Nikole Zrinskog Sigetskog, financirala je objavljivanje *Raja Duše* Nikole Dešića i drugih molitvenih knjižica. Sve tri Katarine na taj način 'hranile su duhovni život' svoga vremena.

⁸⁰ Šojat, Olga: nav. djelo (1977.), str. 7. – 16.

⁸¹ Prosperov Novak, Slobodan: nav. djelo (2004.), str. 157. – 160.

Zbog specifičnosti strukture i sadržaja te jedinstvenosti u cjelokupnoj hrvatskoj molitveničkoj literaturi **Zvonimir Bartolić** odlučuje prirediti novo, u tri dijela podjeljeno izdanje *Putnoga tovaruša* (2005.), što najavljuje u radu *Majka Katarina*⁸². Posveta na početku nadahnut je i zgusnut tekst kojim se Katarina obraća Bogu, Blaženoj Djevici Mariji, svim svetim i sveticama, a tek nakon toga puku. Koristila se hrvatskim molitvenicima *Raj duše* i *Dvojni dušni kinč*. Vrlo je vrijedno djelo hrvatskoga baroka, rezultat njezine ljubavi prema Bogu i bližnjemu, a upravo su posveta i uvodna pjesma dosada privukle najveću pozornost zbog visokog stupnja spisateljske individualnosti ističe Bartolić.

Stjepan Hranjec u radu *Zrinski i Frankopani kao književna tema*⁸³ ističe autoričinu etičku i domoljubnu motivaciju. On vidi barokizaciju u gomilanju koja pojačava rečeno. *Putni tovaruš* nije samo zbir molitava nego i pučki priručnik u svakodnevnim životnim prigodama. Ona je tom knjižicom proširila poznate okvire molitvenika želeći da on bude ne samo 'tovariš' u kriznim trenucima nego i suputnik, savjetnik i izvor informacija. Naziva ga *djelom ploda iskrene, dubokovjerničke i ispraćene duše iz kojeg doznajemo osobnost žene koja je obilježila hrvatsku povijest*.⁸⁴

Predgovor *Putnog tovaruša* posljednje Frankopanke Ane Katarine Zrinski analizira i **Marija Šercer** u radu *Žene Frankopanke*⁸⁵. Zaključuje da je pisan u marketinškom, literarnom i jezičnom duhu 17. stoljeća, a nastao je u Ozlju godinu dana prije izdanja.

O grafički 'najljepše opremljenoj knjizi starije hrvatske književnosti' piše i **Alozije Jembrih** u radu *Molitvenici dviju Katarina Frankopan/Zrinski*⁸⁶. Predgovor je pun informacija, a u prvom planu je njena duboka pobožnost. Majka Božja i Sveto Trojstvo osobni su zaštitnici i pomoćnici Ane Katarine, što je ona svakome pobožnome vjerniku. Posebno se napominje da je molitvenik namijenjen svim vjernicima na etničkom prostoru hrvatskoga naroda, i ženama i muškarcima. Pjesma pisana osmercem trebala bi biti poput duhovnoga uvoda u molitvenik. *Putni tovaruš* stavlja u suodnos s molitvenikom *Raj duše* (1560.) i *Pobožne molitve* (1678.) pokušajući otkriti autora najmlađeg molitvenika.

⁸² Bartolić, Zvonimir: nav. djelo (2004.)

⁸³ Hranjec, Stjepan: nav. djelo (2011.), str. 91. – 108.

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Ističe osobitu povezanost s kćerima, a donosi i zanimljive podatke položaja žena Frankopanki. Naime, u ono vrijeme djevojke su sa samo 16 godina postale punoljetne, a odlazak u samostan bio je jednak udaji. Šercer, Marija: *Žene Frankopanke*, Zbornik Modruš, Zagreb, 2011.

⁸⁶ Jembrih, Alojz, *Molitvenici dviju Katarina Frankopan/ Zrinski (1560. – 1661.) u suodnosu s molitvenikom Pobožne molitve (1678.)*, u: *Uloga i značenje glasovitih žena iz obitelji Zrinskih i Frankopan*, Zrinska garda Čakovec, Hrvatsko vojno učilište „Petar Zrinski“ Zagreb, 2014., str. 95-96.

2.5.2. *Pjesmarica*

Puno kasnije otkrivena je *Pjesmarica*, odnosno zbornik pjesama *Libar od spominka* kako ga je nazvao hrvatski novinar i bibliofil Gerhard Ledić koji ga je pronašao.⁸⁷ Budući da se radi o lirskim pjesmama, autorepresentacije se neće odnositi na taj dio njezina korpusa, no ipak ovu zbirku valja spomenuti u kontekstu izgradnje historiografske predodžbe o Ani Katarini.

Dragutin Feletar u radu *Banica Katarina i sjevernohrvatski krug Zrinskih*⁸⁸ ovo otkriće karakterizira kao književno-povijesno jer pojašnjava kulturne prilike sjeverne Hrvatske te ozaljskoga kruga, a nju smješta među najznačajnije pjesnikinje hrvatske književnosti. Njezine pjesme su umjetničke tvorevine i avangardne (za barokno doba). Poetski i emotivno opisuju tragičan kraj jedne epohe hrvatske povijesti, a Feletar ih koristi kao bi osvijetlio događaje u prošlosti.

Zvonimir Bartolić u radu *Majka Katarina*⁸⁹ navodi da je zbornik nesumnjivo pripadao Katarini Zrinski, što potvrđuje autograf na unutrašnjoj strani korica te florograf kao što se nalazi i u *Sibili*, no neke bilješke definitivno ne odgovaraju njezinom rukopisu, a pronađeno je i ime patra Pavla Jurjevića i grofice Barbare Sidonie Peranski od Perne. Ta knjiga ima burnu povijest, a upotpunjuje njen književni opus u estetskom smislu. Prema sadržaju nekih pjesama zaključuje da su nastale u doba zatočeništva. Od 78 pjesama, pretpostavlja se da tek 40-ak pripada Katarini, a pet njezinom bratu Franu Krstu Frankopanu što je tvrdnja i Ivana Zvonara.

Prvi koji je započeo opširnu analizu njezine pjesmarice bio je **Ivan Zvonar** u radu *Ljudski i književni lik Ane Katarine Frankopan*⁹⁰. Smatra da je ona potisnuta u pozadinu te još hrvatskoj kulturnoj javnosti nepoznata. Njezin književni rad promatrao je uz kontekst okolnih događaja. Živjela je intenzivno, a pronašla je i vremena za književnost. Ima spisateljske sposobnosti i dobro poznaje hrvatski jezik, ali se ipak ne može na nju gledati kao prvu ženu pjesnika u Banskoj Hrvatskoj. Utjecala je na pjesništvo mlađeg brata Frana Krsto Frankopana. Govori da njezin književni rad *predstavlja iskreni poetski dnevnik jedne duboko nesretne, upravo tragične junakinje toga tako čestog i gotovo poslovičnog spleta povijesnih okolnosti na*

⁸⁷ Otkrivena je tek sredinom 1980-ih. To je tvrdo ukoričena bilježnica od 160 ispisanih listova.

⁸⁸ Feletar, Dragutin: *Banica Katarina i sjevernohrvatski krug Zrinskih*, u: *Podravina* Volumen 2, broj 4., Koprivnica 2003, str. 101 – 120.

⁸⁹ Bartolić, Zvonimir, nav. djelo (2004.)

⁹⁰ Zvonar, Ivan: *Ljudski i književni lik Ane Katarine Frankopan – Zrinski* u *Na kajkavskim korijenima*. Meridijani, Samobor, 2009.

našim prostorima.⁹¹ Nisu sve pjesme jednako umjetnički vrijedne, a u nekima se čak i ponavljaju stihovi iz drugih pjesama. Uočava da je njezin pjesnički izraz temeljen na sveprisutnoj, nenapisanoj poetici koja je vlada sjevernom Hrvatskom toga od 16. do 19. stoljeća.

Kao poticaj za mnoge ispovjedne pjesme u zborniku **Josip Bratulić** u radu *Pjesnikinja Ana Katarina Zrinska i pjesme u njezinoj Pjesmarici*⁹² vidi upravo njezin nesretni život. On te pjesme naziva molitvama te pretpostavlja da ih je ona vjerojatno potajno preko pouzdanih osoba uvrštavala u pjesmaricu. Ni on nije siguran koje su pjesme zaista Katarinine, ali se se slaže da bi to mogla biti 31 pjesma iz zbornika.

Davor Dukić i Jasmina Lukec nastavljaju se na istraživanja Zvonara u radu *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*⁹³. Ističu da se upravo zahvaljujući pronalasku *Pjesmarice* na Anu Katarinu Zrinski počinje promatrati kao pjesnikinja, a ne samo kao prevoditeljicu i mecenu te ju nazivaju najkontroverznijom ženom hrvatske političke povijesti. Ne može se sa sigurnošću potvrditi koje su pjesme Katarinine, već samo pretpostaviti. Oni smatraju da se njoj može pripisati 31 pjesma (s čime su samo potvrdili Zvonarovu pretpostavku), a od toga tek jedna sa većom sigurnošću, *Popivka od razboja Čingičevoga* koja opjevava bitku kod Jurjevih stijena. Uočavaju da su gotovo sve „katarinske pjesme“ pisane u prvom licu jednine *ispovjednog karaktera* i to je ženski, *samosažaljevajući subjekt* te metrički ujednačene. Na temelju historiografske predodžbe o njezinoj sudbini izdvajaju teme i motive koji se vežu uz lik kazivačice, npr: nesretna sudbina, krivci se uglavnom apostrofiraju kao nazlobnici, varljivi svijet, čežnja za boljom prošlošću.

2.6. Sibila

Krešimir Georgijević u radu *Hrvatska književnost od 16. do 18. stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj i Bosni*⁹⁴ tvrdi da prema bečkom rukopisu *Sirene*, odgovara jezikom i stihom te da se pouzdano može potvrditi da ju je napisao Petar za svoju ženu. Knjiga je napisana u duhu zabava i razbibriga feudalnog doba, ona je čak i navještaj galantnog doba. Izražavanje i stil su slobodni. *Znatno preteže epsko-herojski duh nad lirskom i refleksivnom stranom.*⁹⁵

⁹¹ Ibid., str. 193.

⁹² Bratulić, Josip: nav. djelo (Zagreb.), 2014.

⁹³ Dukić, Davor i Lukec, Jasmina: *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*, Croatica XLI, Zagreb, 2017.

⁹⁴ Georgijević, Krešimir: nav. djelo (1969.), str. 102.

⁹⁵ Ibid.

Josip Vončina govori u predgovoru *Pet stoljeća hrvatske književnosti: Zrinski, Frankopan, Vitezović*⁹⁶ da je na početku ovoga stoljeća međimurski plemić Nikola Mikšić iz Sv. Helene kraj Čakovca posjedovao rukopisnu *Sibilu* ili *Knjigu gatalica*⁹⁷, kojoj se kasnije zameo trag. Njezin je tekst poznat prema izdanju što ga je, zadržavajući izvornu grafiju, priredio Lj. Ivančan⁹⁸, odnosno prema fotokopijama rukopisa što se čuvaju u Nacionalnoj i Sveučilišnoj biblioteci u Zagrebu. Siguran je da je potekla iz ozaljskog kruga, ali je sačuvano premalo podataka da bi se sa sigurnošću mogao odrediti autor. Jedino je sigurno da sadrži potpis i datum Katarine Zrinske, a ona se u starije vrijeme smatrala autorom. To je zapravo prijevod mađarske *Fortune* iz 1594. godine. Iznosi vjerojatnost da je Petar pripremio prijevod Sibile za ženinu razbibrigu, što je diskutabilno.

Z. Bartolić u radu *Sibila, Knjiga gatalica Zrinskoga dvora u Čakovcu*⁹⁹ iznosi drugačiju tezu. Zbog nedotjeranosti pretpostavlja da je prevoditelj ili prevoditelji Petrov dijak ili više njih, koji su manje-više svi pisali jezikom ozaljskoga kruga. Svrstava je u nedovoljno poznate kulturne vrednote, kao najljepši rukopis starije hrvatske književne baštine, stoga priređuje njeno novo izdanje. *To je jedan od rijetkih artefakata koji se od prebogate Zrinske kulturne baštine u Hrvatskoj očuvao.*¹⁰⁰ Ističe da Sibila nije originalno djelo niti Petra Zrinskog niti Katarine Zrinski. To je jedna od rijetkih knjiga pomoću koje možemo barem djelomično rekonstruirati društveni život Zrinskoga dvora u Čakovcu smatra Bartolić.

*

Zaključno je na temelju pregledane domaće literature moguće reći da se o Nikoli Zrinskom Čakovečkom pisalo uglavnom u kontekstu njegovih vojnih uspjeha, dok se o njegovoj književnoj djelatnosti pisalo s obzirom na Petrov prijevod. S obzirom na to da je Nikola pisao na mađarskom, njegovo djelo više je pažnje dobilo u mađarskoj književnoj kritici. Nikolino djelo jednoglasno je prozvano pjesničkom zbirkom raznih književnih vrsta.

Petrova *Sirena* također je pjesnička zbirka više različitih književnih vrsta, ali autori nisu jednoglasni po pitanju radi li se o prijevodu, parafrazi ili adaptaciji Nikolina djela. No u jednome je književna historiografija suglasna, a to je da Petar nije bio manji ratnik, junak,

⁹⁶ Vončina, Josip: nav. djelo (1976.)

⁹⁷ *Knjige gatalica bile su u srednjem vijeku vrlo omiljene te su se sačuvale na mađarskom, njemačkom i poljskom jeziku.*

⁹⁸ **Ivančan** je knjigu poklonio Metropolitanskoj biblioteci u Zagrebu kako nebi bila ponovno zaboravljena. Rukopis se i danas čuva ondje. Vončina, Josip: nav. djelo (1976.)

⁹⁹ Bartolić, Zvonimir: *Sibila, Knjiga gatalica Zrinskoga dvora u Čakovcu*, Matica hrvatska, Čakovec – Zagreb, 2007.

¹⁰⁰ *Ibid.*, str. 42.

rodoljub i intelektualac, negoli je to Nikola, te su obojica kao takve povjesne ličnosti dobili mjesta i u pučkim pjesmama. Smatra se da su braća zaslužna za politički, ali i kulturni život 17. stoljeća.

Književne ocjene tih dvaju djela u prošlosti su zapravo suprotne, pritom je više pažnje dobio Petar i to s obzirom na jezik i kroatofilske ideologeme. Nikola je ipak, kao pjesnik, prošao malo bolje od Petra.

O Ani Katarini Zrinski tijekom povijesti različito se pisalo. Prije urote nazvana je uzvišenom gospom, mecenom dok je nakon urote proglašena pohlepnom i ambicioznom. Danas je percipirana uglavnom kao mučenica, majka, banica te je smještena među najznamenitije književnice Hrvatske u 17. stoljeću. Njezin *Putni tovaruš* nije originalno djelo, ali je predgovorom i uvodnom pjesmom zaslužio književnu pažnju te se smatra vrlo vrijednim djelom hrvatskog književnog baroka. S druge strane, novopronađena *Pjesmarica* otvorila je puno novih pitanja na koja još danas nema sigurnog odgovora.

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Temom autoreprezentacije u književnom djelu prvi put sam se susrela na kolegiju Hrvatska književna antropologija i rano novovjekovlje, gdje sam proširila svoje dotadašnje znanje o proučavanju književnosti. Budući da su Zrinski jedna od najpoznatijih hrvatskih plemenitaških obitelji koje nema već tri stoljeća, a još uvijek su aktualna tema raznih studija, odlučila sam pokušati analizirati njihova djela iz perspektive metodologije književne antropologije.

Prvi koji se vežu uz sintagmu književna antropologija su **F. Poyatos** i **W. Iser**. Prema Poyatosu *književnost je predmet književne antropologije kao najbogatiji izvor dokumentacije, kako za sinkronijske, tako i za dijakronijske analize ideja i ponašanja ljudi*.¹⁰¹ Prema Iseru, književna antropologija *pokušava utvrditi bit univerzalno ljudskoga, konstitutivne osobine čovjeka kao takvoga*¹⁰² te je u središtu čitatelj. Smatra da većina ljudi čita kako bi doznali nešto o sebi i o svijetu oko sebe. Prema tome antropološkim čitanjem književnog teksta pokušavamo dokučiti što više o ustrojstvu čovjeka koji je uvijek određen vremenom, prostorom i kulturom.¹⁰³

Prvi zbornik *Čovjek, prostor, vrijeme*¹⁰⁴ posvećen književnoj antropologiji u Hrvatskoj bavi se trima kategorijama navedenima već u naslovu: *čovjekom, prostorom i vremenom*. S jedne strane nastoji se istražiti na koji su način strukturirane te teme u tekstu, a s druge strane analizom književnog teksta nastoje se rekonstruirati kulturni kodovi vezani uz te kategorije. U predgovoru urednice upozoravaju na „križu reprezentacije“ drugih ili vlastite kulture, misleći pritom da tekstualne zapise treba shvaćati samo „djelomičnim istinama“ te da se sve može analizirati kao skup društvenih kodova i konvencija.

Lada Čale Feldman u radu *Znanost, prostor, vrijeme: obrisi (hrvatske) književne antropologije*¹⁰⁵ razlikuje književnu antropologiju kao društvenu znanost od filologije kao humanističke znanosti te od etnologije koju zanima vlastitost svoje razlike na temelju kojih donosi zaključke o ljudskom, jer se antropolog susreće s tuđim kako bi to pokušao prevesti u svoje. Ali je s etnologijom i folkloristikom povezana. Definira ju kao znanost koja se bavi

¹⁰¹ Čale Feldman, Lada: *Znanost, prostor, vrijeme: obrisi (hrvatske) književne antropologije* u *Čovjek, prostor, vrijeme*, Disput, Zagreb, 2006., str. 9.

¹⁰² Ibid, str. 8.

¹⁰³ Ibid, str. 8.

¹⁰⁴ Benčić, Živa i Fališevac, Dunja: *Čovjek, prostor, vrijeme, književnoantropološke studije iz hrvatske književnosti*, Disput, Zagreb, 2006.

¹⁰⁵ Čale Feldman, Lada: nav. djelo (2006.), str. 9.

*traganjem za tajnom šifrom i književnosti i kulture s jedne strane, i nepreglednih odvojaka razlikovnih mikroknjiževnoantropoloških studija s druge.*¹⁰⁶

Teme kojima se bavi, a izvedene iz tzv. *antropoloških fundamentalija kulturne antropologije* jesu: društveno djelovanje (npr. kult, svečanost, govor, agresija, rat), mentalni svjetovi (npr. imaginacije, fantazije, pamćenje, vjera), tijelo (npr. bolest, fizička i medijalna tijela), svakodnevna i interkulturalna komunikacija, politički diskurs (npr. tuđina, nacionalizam, obrazovanje), povijest znanosti (npr. pojmovi i obrasci mišljenja, mediji, etika), književnost i umjetnost (npr. poetika, slika čovjeka, samoprikazba), mediji (Internet).¹⁰⁷

Budući da se u ovome radu istražuje autoreprezentacija Zrinskih, potrebno ju je definirati. Autoreprezentacija ili autopredodžba dio je imagologije, istraživačke grane komparativne književnosti, za kojom intenzivniji interes počinje 1960-ih u sklopu Aachenske imagološke škole. Riječ imagologija¹⁰⁸ potječe od latinskog *imago* što znači slika, predodžba, misao i grčkog *logos* što znači govor, riječ, pojam, misao, razum. Predmet njezinog interdisciplinarnog istraživanja (traži odmak od isključivo književne analize) proučavanje je slike koja vlada u književnosti, ali i istoj kulturi, slike koju je moguće potvrditi nekim postojećim modelom ili kulturnom shemom u promatrajućoj kulturi. Slika je tako jezik koji upućuje na stvarnost koju označava i izražava, kulturna činjenica koja doprinosi književnoj povijesti, a temelji se na činjeničnosti književne građe.

Prema **Daniel-Henri Pageauxu** u radu *Od kulturnog imaginarija do imaginarnog*¹⁰⁹, slika proizlazi iz svijesti o odnosu *Ja na Drugog*, to je jezik o *Drugom*. Slika može biti književni ili neknjiževni izraz značenjskog raskoraka između dvije vrste kulturne stvarnosti¹¹⁰. Njome se tumači kulturni i ideološki prostor u kojem je slika smještena. Slika je predodžba, mješavina osjećaja i ideja kojom neko *Ja otkriva Drugog*, dakle subjektivna te treba shvatiti njezine afektivne i ideološke odjeke. Sastavni je dio simboličkoga svijeta koji je nazvan *imaginarno* kojim društvo vidi, o sebi piše, razmišlja i sanja.¹¹¹ Polazi od pretpostavke da je slika zapravo predstavljanje (representation), *odnosno nešto što za nekoga stoji umjesto nečega... umjesto nečega Drugog*¹¹² i to ne u umjetničkom smislu, već kao ideja, simbol, znak koji predstavlja

¹⁰⁶ Ibid, str. 19.

¹⁰⁷ Ibid, str. 19.

¹⁰⁸ Više o imagologiji u: *Kako vidimo strane zemlje, Uvod u imagologiju*, Srednja Europa, Zagreb 2009.

¹⁰⁹ Pageux, Daniel-Henri: *Od kulturnog imaginarija do imaginarnog*, u: *Kako vidimo strane zemlje, Uvod u imagologiju*, Srednja Europa, Zagreb, 2009., str. 125. – 151.

¹¹⁰ Ibid., str. 127.

¹¹¹ Ibid, str. 30.

¹¹² Ibid, str. 130.

nekakve vrijednosti i tom se kontekstu može povezati sa semiologijom. Zaključno, *predmet imagologije je popisati, rastaviti na dijelove, objasniti te tipove diskursa, pokazati i dokazati da je slika, shvaćena globalno, element simboličkog jezika koji se treba proučavati kao sustav značenja*.¹¹³

Predodžba može biti o drugome (*heteropredodžba*) ili samome sebi (*autopredodžba, autoreprezentacija*), a između njih postoji uzajamnost. Autopredodžba ocrta se tek u ogledalu *Drugoga*, ogledajuće se pretvara u ogledano, ali isto vrijedi i za heteropredodžbe. One se mogu stvoriti tek u odnosu na *Ja/Mi*.¹¹⁴

Joep Leersen, najutjecajniji promicatelj imagologije danas, u radu *Retorika nacionalnog karaktera: programatski pregled*¹¹⁵, heteropredodžbu i autopredodžbu definira kao *diskurzivne tvorbe* pri čijem je istraživanju potreban nadnacionalan pristup, društvenopovijesni kontekst, a otkriva se *tajna njihova nastanka, mehanizmi širenja, modificiranja i zamiranja*. Prodire i u politički kontekst. Što se tiče izvanknjiževne stvarnosti, smatra da ona ne služi potvrdi vjerodostojnosti književnih predodžbi, ali upućuje na okolnosti njihova nastanka i uporabe.¹¹⁶

Nadalje, nacionalni identiteti su prema njemu *internalizirane kolektivne autopredodžbe koje se oblikuju u strukturnom kontekstu opreke sebe i drugog*¹¹⁷. *Predočena nacionalnost (promatrano) ocrta je u perspektivnom kontekstu reprezentacije ili diskursa (promatrač). Zato će se imagolozi posebno zanimati za dinamiku između onih predodžbi koje karakteriziraju Drugog (heteropredodžbe) i onih koji karakteriziraju nečiji vlastiti, domaći identitet (samopredodžbe ili autopredodžbe). I promatrano i promatrač najčešće su kategorizirani nacionalnim terminima, ali u oba će se slučaja znanstvenici čuvati toga da u tom označavanju vide neposredan odraz empirijskih, stvarnih kolektiva*¹¹⁸.

Dakle, između međudjelovanja autopredodžbe i heteropredodžbe zbog napetosti javlja se interkulturno sučeljavanje, pozadine teksta i pozadine autora. Autopredodžbe održavaju sebstvo

¹¹³ Ibid., str. 130.

¹¹⁴ Dubravac Labas, Dubravka: *Vlastiti identitet u tuđim očima – od autopredodžbe talijanskog jezika, kulture i civilizacije do heteropredodžbe u hrvatskom kontekstu*, doktorski rad, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb, 2019., str. 28.

¹¹⁵ Leersen, Joep: *Retorika nacionalnog karaktera: programatski pregled*, u: *Kako vidimo strane zemlje, Uvod u imagologiju*, Srednja Europa, Zagreb, 2009., str. 99. – 125.

¹¹⁶ Dukić, Davor: *Predgovor: O imagologiji*, u: *Kako vidimo strane zemlje, Uvod u imagologiju*, Srednja Europa, Zagreb 2009., str. 17.

¹¹⁷ Leersen, Joep: nav, djelo (2009.) str., 174.

¹¹⁸ Ibid., str. 179.

putem povijesnog pamćenja i kulturnog sjećanja, u smislu identitetskog procesa održavanja osjećaja sebstva kroz vrijeme¹¹⁹.

Karl Ulrich Syndram u radu *Estetika alteriteta: književnost i imagološki pristup*¹²⁰ autopredodžbe smatra idiličnim percepcijama. Uloga književnosti je diseminacija autopredodžbi i heteropredodžbi, a vrijednosti *Sebe* i *Drugoga* postaju prepoznatljive zbog kulturnih, političkih i povijesnih preduvjeta u pozadini tekstne reprezentacije. I on primjećuje međuovisnost heteropredodžbi i autopredodžbi koja *nadilazi granice pojedinačnoga teksta i ulazi u diskurs kulturnog vrednovanja. Reprezentacija Drugog, dakle stranog i tuđeg, korespondira s komplementarnim idejama onoga što je poznato i domaće.*¹²¹

Takav književnoznanstveni pristup dosad je zanemaren, a mnogi autori upozoravaju na važnost osvještavanja predodžbi u književnom djelu koja su gotovo neizbježna. Imagologija ima još uvijek mjesta za istraživanje i otkrivanje, a u hrvatsku znanost o književnosti čini se da je tek ušla.

O Zrinskima iz takve metodološke perspektive pišu **Zrinka Blažević** i **Suzana Coha** članku *Zrinski i Frankopani – strategije i modeli heroizacije u književnom diskursu*¹²². Analiziraju diskurzivnu konstrukciju te reprezentaciju herojske figure Nikole Zrinskoga te proces heroizacije Petra Zrinskog i Frana Krsto Frankopana u kontekstu protuhabsburške urote. Istražuju funkciju tog herojskog kompleksa pripisan Zrinskima i Frankopanima u različitim književnim žanrovima tijekom nekoliko stoljeća.

Najprikladniji medij vladarske autoreprezentacije za njih je genealogija, galerija heroja i grbovnik te književna djela koju su nastojala adekvatno autoreprezentirati obitelj i nacija. *Herojsko-martirskoj figuri* Nikole Šubića Zrinskoga u *Sireni* propisani su reprezentacijski obrasci političkog ideala *vir bonus*. U predgovoru *Sirena* vidljiva je autoheroizaciju pomoću egzemplarnih vrlina pradjeda. Nazivaju to autorice genealoškom autoheroizacijom koju su prepoznali brojni autori. Petar Zrinski i Nikola Zrinski Sigetski nacionalni su simboli koji se mogu konfrontirati s raznim *Drugima* ističu autorice.

¹¹⁹ Ibid., str. 181.

¹²⁰ Ulrich Syndram, Karl: *Estetika alteriteta: književnost i imagološki pristup*, u: *Kako vidimo strane zemlje, Uvod u imagologiju*, Srednja Europa, Zagreb, 2009., str. 71. – 83.

¹²¹ Ibid., str. 79.

¹²² Blažević Zrinka, Coha Suzana: *Zrinski i Frankopani – strategije i modeli heroizacije u književnom diskursu*, Zavod za hrvatsku povijest, vol. 40, 2008. str. 91-117.

Zrinka Blažević iste godine piše članak *Rodne subverzije herojske matrice u djelo Adrianskoga mora sirena Petra Zrinskog*¹²³ u kojem osim analize opisivanja osvajanja sigetske utvrde prema reprezentacijskim obrascima barokne „virtutis heroicae“, iz rodnohistorijske perspektive analizira procedure, mehanizme i strategije koje na formalnoj, sadržajnoj i ideologijskoj razini dekonstruiraju dominantnu herojsku matricu.

Takvom metodologijom pristupa analizi obitelji Frankopan (koja je usko povezana s obitelji Zrinski) i **Saša Potočnjak** u članku *Prvotisak Elegije Frana Krste Frankopana iz 1656. godine*.¹²⁴ Latinsko djelo Frana Krste Frankopana u funkciji je autoreprezentacije samoga roda Frankopana. To je potvrđeno analizom naslovnice prvotiska (dva lava koji lome kruh), interpretacijom značenja njihovog prezimena što je zapravo metafora pjesničkog djela kao 'duhovne hrane', odnosno predodžbom Frankopana kao podupiratelja, zatim oslovljavanjem Frankopana vjekovječnim grofovima Trsatskim, odnosno metahistorijskom vezom između Svete obitelji, Frankopana i Trsatskog svetišta te vizualnom reprezentacijom te veze.

Istraživanje autoreprezentativnih elemenata započela sam iščitavanjem korpusa. Izdvojila sam stihove u kojima autor konkretno govori o sebi, ili kako je to u slučaju *Sirene*, o pradjedu.

¹²³ Blažević, Zrinka: *Rodne subverzije herojske matrice u djelu Adrianskoga mora sirena Petra Zrinskog u Teorije i politike roda*, Institut za književnost i umetnost, Beograd, 2008., str. 329. – 342.

¹²⁴ Potočnjak, Saša: *Prvotisak Elegije Frana Krste Frankopana iz 1656. godine* u *Fluminensia*, god. 30, br. 2., 2018., str. 7. – 28.

4. AUTOREPREZENTACIJA ZRINSKIH

4.1. *Adrijanskoga mora sirena*

Kada se u ruke uzme *Adrijanskoga mora sirena*, koju je Bartolić¹²⁵ prozvao najljepšom tiskanom knjigom do 19. stoljeća, prvo što se uoči njezina je naslovnica koja prikazuje autore toga djela i nosi bitnu poruku. Već je u povijesti istraživanja spomenuti Šegvić u radu *Neoteta baština*¹²⁶ koji je detaljno opisao tu naslovnicu te Coha i Blažević u članku *Zrinski i Frankopani – strategije i modeli heroizacije u književnom diskursu*¹²⁷. No, postoji bitna razlika između ta dva opisa. Šegvić opisuje ono što vidi, bez detaljnijeg tumačenja, dok Coha i Blažević objašnjavaju motiv sirene u naslovu, odnosno njezino sugeriranje na ambivalenciju, temeljni faktor političkog spektakla, a koja je ikonografski reprezentirana na naslovnici.

Dok je u mađarskoj *Sireni* prikazan samo Nikola, u hrvatskoj je *Sireni* u prvom planu prikazan kormilar Petar¹²⁸ u jednoj lađi koja plovi prema hrvatskoj tvrđavi, a u pozadini kormilar Nikola u drugoj lađi koji plovi prema ugarskoj tvrđavi. Oko lađe nalaze se sirene, mitološka bića, koje im pružaju darove, simbole zapovjedništva (ključ, kruna, žezlo i grančica masline). Palube su im ukrašene raznim vojnim trofejima koji su pokazatelj njihove ratničke sposobnosti. Njihova gesla zabilježena su na jedru, Nikolino je *dobra sreća, ništa drugo*, a Petrovo *pobjeda ili smrt*.

I jedan i drugi reprezentirani su prvenstveno kao vitezovi u oklopima. Nikola je tako reprezentiran kao vitez koji teži prema Ugarskoj te prema geslu njegov moto je da je u životu potrebno i jedino dovoljna sreća, a Petar je prikazan kao vitez koji teži prema Hrvatskoj te je njegovo geslo radikalnije, a odnosi se na sve ili ništa, odnosno život ili smrt. Iznad njih nalazi se Fama, žensko biće koje nosi poruku da *Febus* (Apolon¹²⁹) *želi štititi sretna jedra na moru*. Upravo im Apolon osvjetljava i tako osigurava sretan put, a ta činjenica potvrđuje da su oni ipak pjesnici (čiji je Apolon zaštitnik).

Coha i Blažević cijelu tu sliku tumače kao alegoriju političke indirektno poruke. Naime, sirene pokušavaju namamiti Petra i Nikolu svojom ljepotom i darovima na ovozemaljske užitke.

¹²⁵ Bratulić, Josip: nav. djelo (2016.)

¹²⁶ Šegvić, Cherubin i Rožić, Ferdo: nav. djelo (1908.)

¹²⁷ Blažević Zrinka, Coha Suzana: nav. djelo (2008). str. 92. – 94.

¹²⁸ Oton Iveković tvrdi da je portret Petra Zrinskog najautentičniji i najpouzdaniji u vlastitom njegovom djelu „Sireni“, gdje je prikazan u mlađoj dobi. Iveković, Oton: *Posljednji Zrinski i Frankopani u umjetnosti*, u: *Posljednji Zrinski i Frankopani*, Stih, Zagreb, 1908., str. 299.

¹²⁹ **Apolon** je u grčkoj mitologiji bog sunca (pa zato očičuje i ozdravljuje) i svjetla (*Phoibos*: sjajni), zaštitnik proricanja, pjesništva i glazbe, vođa muza, bog lovaca, pastira i putnika. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=3344>

Nikola je *nezainteresiran za isprazna zemaljska dobra*¹³⁰, što je paradoksalno s obzirom na njegove političke ambicije, odnosno želje za vlašću. Petar pak ih promatra sa zanimanjem te eksplicitnije upućuje na *politizaciju i nacionalizaciju reprezentativne obiteljske apologije*¹³¹. To je ujedno i prva njihova autoreprezentacija, slikom i riječju.

U četrnaestom, pretposljednem pjevanju stihovi podsjećaju na putovanje lađe u sigurnu luku, odnosno ilustraciju na naslovnici:

*Onomu plavčica ne mre se vtopiti
kojega desnica zna timun voditi,
s kim busul, urica virno zna živiti,
pred takvim danica ne će se zgubiti.*¹³²

Ilustracija je prema navedenim stihovima zapravo alegorija putovanja u stihotvorstvu, 'lađa se ne može potopiti' onome tko je vješt u tome. Ako poznaje kompas, odnosno ima zacrtan cilj, jasnu ideju, uvijek će pred sobom imati zvijezdu Danicu koja će ga dočekati svako jutro i voditi prema kući, odnosno završetku djela.

Petar i Nikola indirektno upućuju da je njihovo djelo plemenitoga cilja te da ih je njihov pjesnički 'magnet' sretno doveo do završetka što potvrđuju u posljednja dva stiha:

*I moj magnet davno jur mi porat kaže,
ki me silna srićno prik mora dovažē.*¹³³

4.1.1. Autoreprezentacija Zrinskih kao kršćana

Lik Nikole Zrinskog Sigetskog uvodi se u ep kao poniznog kršćanina, koji se moli pred raspelom. Isus mu se obraća i naziva ga svojim vjernim slugom i najavljuje mu gorku sudbinu: morat će preminuti mučeničkom smrću od ruke neprijatelja.

*...ti mi daješ sriće, što šćit, sablja može,
zid, ufanje, piće ove grišne kože.
(...)*

¹³⁰ Blažević Zrinka, Coha Suzana: nav. djelo. (2008.), str., 92.

¹³¹ Ibid. str. 94.

¹³² Zrinski, Petar: *Obsida sigecka*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 490.

¹³³ Ibid., str. 490.

*grišan žišal moje matere z utrobe?
po milošći tvoje ščistil se iz zlobe
i dobrote vnoge pritegnul sam k sebe.*¹³⁴

Bog je njegov vođa, on mu daje sreću i zaštitu u ratovanju. Sam vidi da je grešnik i pokaje se. Svoj životni put vidi kao otkupljenje grijeha svojom dobrotom, a taj put ima raznih zamki koje navode na grijeh koje treba proći. Dalje mu se obraća i obećaje da će mu se i dalje moliti: *za tulko mogućstvo bit ću bogomoljan*¹³⁵ te priznaje slabost prema njemu: *neg ma slabost k tvoje prikladna zmožnosti.*¹³⁶ Junačko djelo na kraju je i posvećeno Bogu, jer njegova duša želi biti vječni sluga u raj u koji je sada zarobljen u njegovom tijelu:

*Uzmi dušu moju, ka te kojam želi,
iz truda k pokoju v rajski grad veli;
primi rabu tvoju, ka j' zaprta v teli,
da ispuni volju zneta z pogibeli.*¹³⁷

Bog mu odgovara i obraća mu se da će uskoro doći u nebeski stan te da je dobro živio i da se trudio te da ima pet talenata, što znači da nije nevjerni i lijeni sluga. Nikoli se ukazuje i anđeo koji mu govori da mu je kruna nebeska osigurana, a tijekom borbe Bog im pomaže *tjerajući đavle od ratnika*¹³⁸.

Bog ga upućuje na to da mora biti mučenik, što je prefiguracija Isusa Krista koji je svojim mučeništvom otkupio grijeha ljudi: *moraš mučnikom ruk poganskih biti*¹³⁹. Blažević-Coha navode da je lik Nikole Zrinskog Sigetskog oblikovan prema modelu *athleta Christi*, odnosno junaka-mučenika.¹⁴⁰ I to na razini epske radnje i verbalne karakterizacije. Upravo je ta herojsko-martirska figura Nikole Zrinskog Sigetskog *poetsko i simboličko težište obiju Sirena*¹⁴¹.

¹³⁴ Ibid., str. 119.

¹³⁵ Ibid., str. 120.

¹³⁶ Ibid., str. 120.

¹³⁷ Ibid., str. 122.

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ Ibid., str. 123.

¹⁴⁰ Blažević Zrinka, Coha Suzana: nav. djelo. (2008.), str., 96.

¹⁴¹ Ibid., str. 95.

4.1.2. Autoreprezentacija Zrinskih kao ratnika

Petar Zrinski djelo započinje predgovorom, odnosno posvetom:

*Plemenito i dobro rojenim, svake hvale i časti dostojnim, **virnim i vridnim junakom**, vse hrvacke i primorske krajine **hrabrenim vitezovom** pozdravljenje.*¹⁴²

Već na samome početku djelo je posvećeno njegovome najbližemu, vitez, dakle, prvenstveno suborcima junacima i vitezovima plemenitoga roda kojima se obraća s brojnim laskavim epitetima (*virnim, vridnim, hrabrenim*). Vitezovima kojima je ovaj ep posvećen znaju čitati i njih Zrinski smatra sebi ravnima. Njima je spjev najpotrebniji, na njih treba djelovati poučno i moralno.¹⁴³ Čak se naziva i **tovarišom**, odnosno 'čitateljevim' drugom. Motiv dobrog vojskovođe, poput pradjeda nalazi se u sljedećem pripovjedačevu iskazu: (...) *vnogu ljubav pokrajinsku meni od vas iskazanu občutivši i spoznavši...*¹⁴⁴

Uočljiva je i jedna viteška vrlina koja se pripisuje junaku ovoga epa, pradjedu Nikolinom i Petrovom. To je suosjećanje i poštivanje svojih suboraca kako se pripovjedač i reprezentira u *Predgovoru* pa ću o tome nešto više kasnije u kontekstu Nikole Zrinskog Sigetskog. Dok o pradjedu otvoreno govori kao o heroju, sebe ne naziva direktno herojem, ali brojnim vrlinama koje su zajedničke Zrinskima daje se do znanja da je ovaj predgovor u funkciji autoheroizacije, prvo Zrinskih kao kolektiva, obitelji, a zatim i svakog ponaosob, od Nikole Zrinskog Sigetskog do Petra Zrinskog.

Pripovjedač Petar ističe da bratovo djelo ne smatra manje vrijednim, ali da nije mogao šutjeti o *dilima vojničkima bana nigdašnjega Zrinskoga Miklouša*¹⁴⁵. Odmah nakon posvete, na početku predgovora prikazuje heroja iz obitelji Zrinski čija su djela junačka: ...*starijih mojih u kripostnom činu pute naslidujući*... Kripostni čin odnosi se na književno djelo¹⁴⁶ njegova brata koje prevodi, ali i na vojničko djelo. Dakle, radi se o pretku njegove obitelji, koji je primjer moralnih vrlina, egzemplum svim ostalim kršćanima kako se trebaju ponašati, ali i sam Petar je 'svjestan' da mora očuvati sliku o njegovoj slavnoj obitelji kakvu je stvorio njegov pradjed, ali i ostali predci te da mora takav put slijediti, jer mu je tako suđeno.

Upravo takvo nastojanje da očuva 'čistoću imena Zrinskih' vidjet će se i u posljednjem pismu njegova života. Ovom rečenicom najavljuje da će slijediti svoju sudbinu, sudbinu obitelji

¹⁴² Zrinski, Petar: *Adrijanskoga mora sirena*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016. str. 61.

¹⁴³ Pavličić, Pavao: *Skrivena teorija*, Matica hrvatska, Zagreb 2006., str. 181.

¹⁴⁴ Zrinski, Petar: *Adrijanskoga mora sirena*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 62.

¹⁴⁵ Ibid., str. 61.

¹⁴⁶ Pavličić, Pavao: nav. djelo (2006.)

Zrinski, a to je da obrane časno i hrabro Hrvatsku od neprijatelja. Ići će koracima svoga pradjeda Nikole Zrinskog Sigetskog, narodnoga heroja. Naime, Petar i Nikola promatraju tog *Drugog*¹⁴⁷, odnosno pradjeda, ali ta slika prenosi također i neku sliku o njima samima.

Ono sve što je rečeno o Nikoli Sigetskome dodatak je, odnosno potvrda Petrovih i Nikolinih junačkih djela jer su i oni ratnici, a na taj način govore zapravo o sebi samima. Upravo su ta vojnička djela ono što povezuje sve Zrinske, a takva autoreprezentacija Zrinskih kao ratnika, proteže se kroz cijelo djelo i brojni stihovi to potvrđuju.

U drugom pjevanju prvo se opisuje Sulejman, protivnik Nikole Zrinskog Sigetskog. Takav poredak uvođenja likova ima funkciju naglašavanja Nikolinih vrednota kao ratnika. Sulejman je prikazan kao veliki ratnik o čemu postoje i brojni zapisi i kao takav dostojan je protivnik Nikole Zrinskog Sigetskog. Na toj distinkciji Turčina i Hrvata stvara se predodžba o Zrinskoj vojsci:

*Vsako pero piše prez dvojnosti ova:
zmed pogan ne biše na svitu takova,
pameti najlipše, ruka junakova,
ka vnogih pobiše i z vnogim harcova.*¹⁴⁸

Junačka djela Nikole Sigetskog poznata su svima pa čak i Sulejmanu:

*(...) Vsud ti j delo čudom velikim čujemo
i pred Sulimanom vele pohvaljeno
junaštvom, viteštvom slavno odičeno.*¹⁴⁹

Zbog toga što je na takvome glasu oni već njegovu sjenu doživljavaju kao prijetnju. Vojska Zrinskih iz perspektive protivnika reprezentirana kao hrabra i neustrašiva, upravo onakva kakav je i njihov vojskovođa Zrinski. Protivnici se skrivaju i trče, oni su za kršćansku vojsku kao pilići: *zna poslat skonjčanje na lava kot pišće*¹⁵⁰. Zbog te svoje nesigurnosti poganska vojska ih naziva *smećem* i *kaurima*, svjesni su da će na taj način na sebe natjerati

¹⁴⁷ Pageux, Daniel-Henri: nav. djelo (2009.), str. 129.

¹⁴⁸ Zrinski, Petar: *Obsida sigecka*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 62.

¹⁴⁹ Ibid., str. 227.

¹⁵⁰ Ibid., str. 245.

srdžbu Zrinskog: *jer v Zrinskom srditost brenči kako v ost*¹⁵¹. Dalje ih upozoravaju da su naivni i da pomoć neće stići:

*Ako se pak ufaš, bane, v pomoć nimšku,
da od nje prijmaš tvoju sriću Zrinsku,
veruj Nimcu, da znaš, kako suncu zimsku,
od njega moć imaš kad primeš smrt tminsku.*¹⁵²

Ime Zrinski izabrano je za slavne i dostojne toga imena pa tako i kapetana Sigetskog, hrvatskog bana. Petar, osim u naslovnoj ilustraciji, ističe u djelu više puta narodnost pridjevom 'hrvatski' te se autoreprezentira, odnosno identificira kao Hrvat. Kako bi njihovo ime ostalo trajno zabilježeno pišu spjev o junačkome djelu. Ovo naglašavanje *slavni Zrinski, imena zibrana* ističe odjek i važnost obitelji Zrinskih, a njihovo se ime u djelu uvijek spominje uz neke titule ili laskave epitete:

*Tad bi slavni Zrinski, imena zibrana,
kapitan sigetski Maksimilijana,
orsag ga hrvacki imaše za bana:
ova j' pisam diki njeg'voj darovana.*¹⁵³

4.1.2.1. Vrlina ratničke hrabrosti

Kao jedna od vrlina ratnika spominje se hrabrost, odnosno neustrašivost Zrinskih. Nikoline (Zrinske) ruke već jako dobro poznaju turske sile, samo njegovo ime izaziva strah:

*vse krajine turske zdavni ga spoznahu
i njeg've odluke najveć se bojahu.*¹⁵⁴

Uspješnost u ratovanju može zahvaliti Bogu, on je bio sluga Božji te je zato bio odlikovan hrabrošću kao blagoslovom:

znaše da j' pod milost služica njegovu,

¹⁵¹ Ibid., str. 306.

¹⁵² Ibid., str. 307.

¹⁵³ Ibid., str. 118.

¹⁵⁴ Ibid., str. 118.

zato mu **batrivost** staše v blagoslovu.¹⁵⁵

Dakle, kao vojnik on je reprezentiran kao hrabar, ali i uvijek spreman sa svojom vojskom i oružjem (*jur sam vas pripravan, / z vitezi, z oružjem dosti dobro spravan*¹⁵⁶) što i govori u pismu upućenom mađarskome caru, ali ipak postoji i u njemu strah da neće uspjeti u svome naumu – očuvanju Sigeta i života svoje vojske, boji se zapravo onoga što će se i obistiniti. Upravo taj strah pokazuje da je i on čovjek od krvi i mesa, koji se ne libi priznati svoje mane što ga čini još pokornijim kršćaninom. On je svjestan onoga što čeka, realan je i stoga se već oprašta u pismu s mađarskim carem. U tome zlu vidi i nešto dobro:

*vse što vridni jesmo hočemo včiniti,
delom se hočemo svitu obznaniti*¹⁵⁷.

Upravo to junačko, ratničko, djelo vidi kao nešto što bi trebalo predstavljati uzor narodu, za čim bi se trebali i ostali voditi. To ga tješi pred njegovom smrću. Dalje je reprezentiran i odnos između oca i sina, Nikole Zrinskog Sigetskog i Jurja Zrinskog. Nikola u obraćanju sinu potvrđuje njegovu težnju da ga se slijedi, prije svega u vjeri, zatim u vojnim uspjesima, odnosno želi da naslijedi vojne kriposti. Ta poruka odnosi se na sve njegove sinove, odnosno potomke Zrinskih. Reprezentirano je i povjerenje između njih dvoje, kao Zrinskih u koje ne treba sumnjati:

*(...) ufam sam u čin tvoj da me budeš slidil.
Z tul'ka pristojanja buš li Boga slavil?
Gospodinom sam te včinil da prebivaš, (...)
neg samo **dobrote** ne ću da zablivaš.
Uči se **viteške od mene stalnosti** (...)*¹⁵⁸

Osim kao hrabri, reprezentiraju se i kao tvrdoglavi, što je, ako bismo morali birati, njihova 'najveća mana' u epu. Nikola Sigetski ne želi popustiti u pregovorima s Turcima (*tvrdovrat kot do sad da se ne okidaš*¹⁵⁹), a niti njegov sin Juraj kada ga otac šalje odnese pismo i da tako bude na sigurnome:

¹⁵⁵ Ibid., str. 118.

¹⁵⁶ Ibid., str. 213.

¹⁵⁷ Ibid., str. 484.

¹⁵⁸ Ibid., str. 214. – 215.

¹⁵⁹ Ibid., str. 227.

*To li j' stat viteštvom, kako učiš mene,
da v **harcu najprvom strah** mene odrene?
Tvojega li **smihom** gdo sina spomene?*¹⁶⁰

Jurju, čije je srce također hrabro, stalo je do toga kako će ga drugi vidjeti, jer ipak i on mora biti uzor svojim ljudima.

4.1.2.2. Vrlina empatije i potpore

U djelu je više puta naglašena empatičnost Nikole prema vojnicima, vojnika prema Nikoli, ali i Krščana prema Turcima, odnosno protivnicima. Bezuvjetnu potporu daje Nikola svojim vojnicima. On ih bodri i daje im snagu za borbu, oni su njegovi mladi lavovi:

*On srce užiče svojim vitezovom,
on jim **moć podviže činom sokolovom**
...i oni kod njega kako lavi mladi*¹⁶¹

Kao što se i Petar u predgovoru izjasnio da su vojnici njegova braća, to čini i Nikola Zrinski Sigetski. On svoje vojnike smatra razumnijima i pripravnima, bore se svim srcem i pozitivnim mislima. Svi su oni zapravo Božje sluge i on im daje snagu:

*Prosim vas svakoga kako **moga brata**.
Pobijmo se s njimi kot **razumnijimi**,
kako s **pripravnimi i najglavnijimi**,
ne hod' nigdor s nami z **misi oholimi**,
neg **srcem**, rukami lipo oružnimi.
Ada vsi marlivo **verne sluge hod'mo**,
ime Isusovo iz srca zazov'mo.*¹⁶²

¹⁶⁰ Ibid., str. 218.

¹⁶¹ Ibid., str. 397.

¹⁶² Ibid., str. 139.

Predodžba o protivnicima kao poganima gradi predodžbu o Zrinskim vojnicima kao čestitima: *poganska batrivo niš se psa ne bojimo*¹⁶³. Oni se protivnika ne boje jer je s njima Bog koji će ih čuvati. Najljepša slika koja ih opisuje je u sljedećim stihovima:

*Vitezi kršćanski, kruno čovičanska,
Glavari viteški, obrambo hrvacka,
virom mučeniki, rad hiže, ostanka
proliste človečki krvcu prez prestanka.*¹⁶⁴

Oni su reprezentirani kao složna obrana Hrvatske, svoje domovine za koju polažu život. Osim za domovinu bore se i za svoju vjeru. Njihov krajnji cilj zaslužiti je mjesto u nebeskome raj, gdje nema tuge, patnje i boli, a sve će to postići jer je njihovo djelo junačko, dično.

Osim što se Zrinski dobro brinuo za svoje suborce pa čak je i zaplakao kada ih je izgubio, dobro se zbrinuo i svoje protivnike koje je 'zarobio': *tebe drugim robom nisam prisposobil, /neg ko gosta sobom pridhodnicom nudi*¹⁶⁵. Upravo je dobrota sljedeća vrlina junaka, jer dobro se dobrim vraća. Pa tako nakon uspješne bitke vojnici se okreću prema svome banu, dokazujući mu vjernost i oprali su svoje mačeve u vodi kako bi isprali pogansku krv i čisti došli ispred gospodina. Deli Vid osjeća veliku tugu i gubitak skorom smrću Nikole jer više neće biti njega koji je kršćane bodrio i isticao njihove vrijednosti, sve dobro s njime odlazi: *Vidim da ž njim vene lip cvit i othaja*¹⁶⁶.

U pregovoru sa turskim zarobljenikom Alaj-begom koji želi otkupiti svoju slobodu, Zrinski ističe svoju skromnost i govori da mu više vrijedi sloboda njegove sluge, vojvode Radovana, negoli novac kojega ionako ima previše:

*Ni mi pinez triba,
zlatom sam to doba ter srebrom obilan:
slugu, ki j' za roba kod vas malo štiman,
rad bih da ne zgiba, njega mi speljaj van.*¹⁶⁷

¹⁶³ Ibid., str. 140.

¹⁶⁴ Ibid., str. 170.

¹⁶⁵ Ibid., str. 173.

¹⁶⁶ Ibid., str. 511.

¹⁶⁷ Ibid., str. 175.

4.1.2.3. Ratničke vještine

Nikola Sigetski je reprezentiran kao strašan ratnik koji je prolio puno krvi, borio se uz bok svojih vojnika, imao je tvrdi štit kojim se branio i sablju kojom je ubijao. Imao je neopisivu silu i neiscrpu energiju u ratovanju. Svi koji su se približili njegovoj sablji, umrli su:

a on v krvi gazeć vred k svojim priskoči
*tvrd mu ščit podmeće **hrvacki ban silan**, (...)*
*Pak sabljom **nemilo** prsta mu otvori, (...)*
*jer ne živi tilo koje ban umori.*¹⁶⁸

On je gledao u smrt, iz očiju mu je izvirala ljutnja, što je vjerojatno bio osim Boga još jedan izvor snage koju je crpio. Iz grada izlazi kao lav (orošlan), kao kralj mladih lavova koje predvodi, a dalje je opisan i kao krvolok te je broj stradalih od njegove ruke velik. Mnogi suparnici nisu se usudili ni pogledati ga u oči jer su se bojali njegove sablje, čak i sam car koji je pobjegao na konju:

*Jur ban **ljutoj smrti pred očima stoji**,*
***Batriv i jak v ruci postupi iz grada**,*
*Kakono **orošlan** z brloga se podi.*¹⁶⁹
(...) druge bije, mlati i rane im dava,
tristo pogan toti oganj izjidava,
*kih neg tu oklati ta hrvacka glava.*¹⁷⁰

Zrinskog su njegovi vojnici usporedili s Hektorom, jednim od najvećih boraca u Trojanskome ratu, legenda koja je branila svoj narod i zemlju. Poistovjetuje njihove junačke pogibije:

Ni za njim nijedna dosti suzna kaplja,
*kim se **Hektor** zdavna z Ahilom priklaplja.*
*Ta **Hektor sigecki**...*¹⁷¹

¹⁶⁸ Ibid., str. 280. – 281.

¹⁶⁹ Ibid., str. 533.

¹⁷⁰ Ibid., str. 542.

¹⁷¹ Ibid., str. 524.

Umire tek od vješte i precizne ruke, a njegovo tijelo odlazi služiti Bogu:

*Olovenim zrnom bana pogodihu,
kraj oka pod čelom priko ga probihu,
(...) pred zmožnoga Boga postaviše sluge¹⁷².*

4.1.3. Zrinski kao književnici

Ovdje ističe svoju skromnost i govori da je svjestan da njegovo djelo nije pjesničko umijeće, ali da to ne umanjuje njegovu vrijednost zbog samoga sadržaja o kojemu piše: (...) *delo moje, ko akoprem je malo, ali velikoga i slavnoga spomenutja budući.*¹⁷³

Osim pradjedovoga dijela, veliča i brata koji je *skoznovitim trudom i marljivo pomnjom iz mnogih kronik, tuliko vugarskh, dijačkih, kuliko latinskih, izibranom svojom pametjom na vugarski jezik istu hištoriju, vnogimi odičemu peldami i nauki, spravil je i popisal.*¹⁷⁴ Prva rečenica u predgovoru u funkciji je heroizacije pradjeda Zrinskog, a druga Nikole Zrinskog kojeg bismo u ovom kontekstu mogli nazvati 'književnim, odnosno povjesničarskim herojem' jer je uspio iz mnogih izvora na različitim jezicima svojim trudom i inteligencijom ispisati povijest koja je obilježila obitelj Zrinski.

J. Bratulić navodi da je Zrinski svoju posvetu *napisao jasnim izričajem, neposredno se obraćajući čitateljima, kao u osobnom pismu.*¹⁷⁵ On je to djelo preveo za Hrvate, koje smatra svojom braćom te već u samome početku ističe svoju *nacionalnu pripadnost*¹⁷⁶ što se kasnije proteže cijelim djelom. Isto tako u predgovoru naglašava da je djelo preveo na *hrvacki naš jezik, brat Zrinski Mikouš, takajše ban hrvatski.*¹⁷⁷ Želi da djelo prihvate, služe se njime te da ga prosljeđuju svojim novim generacijama.

Iako neki autori Petru pripisuju osim vojničke i pjesničku nadarenost, Petar pjesništvo ipak smatra stranim poljem u koje zalazi iz više potrebe. Ispričava se zbog mogućih grešaka i moli da mu se ne uzmu za zlo, ali ne misli na jezične, stilističke greške, već one povijesnočinjenične – istinitost ispričanog događaja, on književnošću želi uzvisiti vojničku hrabrost koja je za njega ispred svega, pa čak i ispred književnosti pa je stoga dovoljno samo

¹⁷² Ibid., str. 547.

¹⁷³ Zrinski, Petar: *Adrijanskoga mora sirena*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 61.

¹⁷⁴ Ibid., str. 61.

¹⁷⁵ Bratulić, Josip: nav. djelo (2016.), str. 36.

¹⁷⁶ Više je autora uspoređujući mađarsku i hrvatsku *Sirenu* primijetilo Petrovo isticanje hrvatstva. Blažević i Coha govore o kroatizaciji antroponima i toponima.

¹⁷⁷ Zrinski, Petar: *Adrijanskoga mora sirena*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 61.

opisati slavno i junačko djelo kako bi književno djelo bilo vrijedno, a književnik pri tom ne treba biti vrstan: *Ter ako bi se koja u nemu riči ili versa falinga nahodila, ne slova nego činjenja, ne verse nego moje hotinje i ljubljeno spoznanje procinite.*¹⁷⁸

Petar ne daje samo književno djelo, *pismo, rišme ili verse, nego i krv, tilo i žitak*¹⁷⁹. Za njega je ovo djelo od velikog značenja što možemo vidjeti i u činjenici da mu je bilo potrebno devet godina da ispjeva ovaj ep. On je u to djelo, iako bratovo, htio udahnuti i nešto svoje pa je dodao brojne stihove u kojima najčešće promišlja o ljudskoj sreći. Na kraju predgovora poželio je sreću svima, kao da naslućuje tamnu budućnost te govori o junacima (borcima) koje najbolje poznaje, jer je i sam jedan od njih: *...da ništar tako ne veseli junaka kako ljuba, konj i oružje, kot svidoče riči one:*

*V šišaku Marčenom učniše gnijezdo golubi,
da se zna, načnom kim Venus Marča ljubi.*¹⁸⁰

U prvom pjevanju otkriva svoju prošlost, kada je pisao ljubavne pjesme te suprotstavljao svakoj okrutnosti i nemilosti, a sada će pisati o hrabrosti boga Marsa što je dosada izbjegavao. Smatra da je važno ispisati prošlost slavne Sulejmanove vojske koju su paklene sile poslale na Europu:

*Ovo ja, ki prvo u mojoj mladosti
nastojah marljivo v ljubave kriposti,
suprostah batrivo vsakoj okornosti,
sad ću spivat pravo Marča batrivosti.*¹⁸¹

Kakav je on pjesnik doznajemo iz sljedeće strofe:

*Muža, ka venčena nisi javorikom
nit kitja zelenanikakvom dikom,
nego si kurnjena slavnih dobrot žitkom,
zvrh zraka sunčena svitlostjom velikom.*¹⁸²

Iza sebe nema nikakvih pjesničkih umijeća stoga ni nema lovorov vijenac, koji je inače simbol pjesnika, niti bilo kakvih drugih pjesničkih priznanja, stoga moli Djevicu Mariju da mu

¹⁷⁸ Zrinski, Petar: *Adrijanskoga mora sirena*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 62.

¹⁷⁹ Ibid., str. 62.

¹⁸⁰ Ibid, str. 62. – 63.

¹⁸¹ Zrinski, Petar: *Obsida sigecka*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 65.

¹⁸² Ibid, str. 66.

pomogne u pisanju, ali i u ratovanju, odnosno njegovoj desnici, u čemu je vidljiva važnost kršćanske vjere na koju se mogu uvijek osloniti:

*Daj i peru jakost da pravadno spiše
tvoga Sina vernost, koju ov imiše,
koga slavim stalnost, ki i umrit htiše
za njegovu zmožost, ku zvišit želiše.
Daj, ime ki i sad njegovo nosimo,
z istoka na zapad skoro pronosimo,
poganski srd i jad slavno obnosimo,
sluge tvoga nikad glasa ne vgasimo.*¹⁸³

Nabraja tri razloga¹⁸⁴ nastanka ovog djela. Prvi razlog otkriva povijesne prilike kada knjiga izlazi: *skoro za nemar vrženi jesmo*¹⁸⁵. Ta tri razloga dokaz su da mu je ipak stalo da djelo bude prihvaćeno i jasno čemu služi. Iz ove rečenice doznajemo o zanemarenosti njegove domovine i njega, što je i mogući uzrok kasnije urote. Već tu iznosi javno prve stavove o političkoj situaciji, kojima je dosljedan i desetak godina kasnije, kada mu je izrečena smrtna kazna zbog takvih stavova.

Simbol zrcala, koje se spominje u drugom razlogu (*...da se mi u slavna ova dila kako u zrcalo nagljedajući poznati moremo*¹⁸⁶...), s jedne strane predstavlja zapravo ovu knjigu te upućuje na vjerno kazivanje junačkoga djela Zrinskoga, poslanika božjega, predstavnika kršćanskoga naroda, odnosno istinitost tih događaja. S druge strane motiv zrcala je prisutan kao nešto na što se treba ugledati, da takvi trebaju biti svi kršćani jer je on pravi uzor, krv, tijelo i život Petra Zrinskoga.

Pavličić¹⁸⁷ zapaža da se Petar u ovom djelu obraća u prvom licu, što znači da će i na njega ovo djelo djelovati 'ideološki' ljekovito. Treći je razlog opet skroman, kako bi se zahvalio i ovjekovječio junačko djelo ne samo svoga pradjeda nego i svih koji su se borili uz njega: ...z

¹⁸³Ibid, str. 66.

¹⁸⁴Blažević i Cođa u članku govore o trostrukoj funkciji djela koja je egzemplarna nacionalna reprezentacija, moralna formacija i hereditarno-genealoška legitimacija.

¹⁸⁵ Zrinski, Petar: *Adrijanskoga mora sirena*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016., str. 62.

¹⁸⁶ Ibid, str. 62.

¹⁸⁷ Pavličić, Pavao: nav. djelo (2006.)

*banom Mikloušem hrabreno, čestito i vridno večnu krunu u nebesih zadobiše, svagda na najveće precinivši istinsku rič onu: Dulce pro patria mori.*¹⁸⁸

Ova posljednja latinska sentencija moto je za kojim su se vodili svi Zrinski i za kojim će se voditi posljednji iz te plemenite obitelji do njegove smrti. Na kraju predgovora i poželio je sreću svima, kao da naslućuje tamnu budućnost.

U devetom pjevanju Nikola i Petar ispričavaju se što su se raspjevali o raznim temama, ali to nisu učinili nesvjesno, već namjerno:

*Kamo se otiskoh od pera lahkoga...*¹⁸⁹

*Ali i to nisam prez uma učinil,
kad moju dužnost sam s dostojnostjom sprimil,
darom ki mi Bog poda, nis se linil,
slidit moje jesam pride se posilil.*¹⁹⁰

Na kraju se zahvaljuje Bogu što mu je omogućio dovršetak ovoga epa te ga moli da i dalje štiti obitelj Zrinski. Također, nekoliko puta u djelu nailazim na stihovi koji predstavljaju topos nesigurnosti ovozemaljskoga života. U četvrtom pjevanju govori se o sreći koja je nestalna, odnosno o piše o toposu rota fortunae, a pritom misli na Nikolinu sreću kao ratnika, ali i se može povezati i s kasnijom sudbinom Nikole i Petra. Njihova početna sreća postaje na kraju nesreća jer umire:

*Tako srića biva z pridavkom nesrića
iz nesriće zbiva pomanjkana srića.*¹⁹¹

4.2. Autoreprezentacije u pismu *Moje drago srce*

Posljednje Petrove riječi zabilježene su u pismu naslovljeno njegovoj supruzi, Ani Katarini Zrinski. To je pismo iz perspektive čovjeka pred smrću, to su njegove posljednje misli. U pismu se stvara slika odnosa između dvoje supružnika plemenitaške obitelji Zrinski, Petra i

¹⁸⁸ Ibid, str. 62.

¹⁸⁹ Ibid., str. 329.

¹⁹⁰ Ibid., str. 330.

¹⁹¹ Ibid. str. 162.

Ane Katarine te autoreprezentacije Petra prvenstveno kao supruga, oca, kršćanina te domoljuba. Iako kratko pismo, ističe temeljne vrednote obitelji Zrinskih: obitelj, domovina i vjera¹⁹².

Iako je u poziciji kada treba *ogromnu moralnu podršku, on nalazi snage tješiti drugu osobu nepokolebljivom kršćanskom i osobnom etikom*¹⁹³. Prikazan je kao hrabar vođa otpora i podnosi nepravdu dvoličnih ljudi.

Spomenuto je već da je autoreprezentiran kao suprug i otac. Oslovljavanjem supruge *mojim dragim srcem* pokazuje njegovu nježnost i sklonost prema ženi. Pismo započinje molbom: *Nimaj se žalostiti svrhu ovoga moga pisma, niti burkati*¹⁹⁴. Pokazuje brigu prema najbližima, ne želi da bude tužna zbog vijesti koju će doznati i na taj ju način priprema za bolni trenutak istine¹⁹⁵. *Polag Božjega dokončanja sutra o desete ore budu mene glavu sekli, i tulikajše naukupe tvojemu bratcu.*¹⁹⁶ On je spreman završiti svoj život, a jedino što još mora je oprostiti se s najmilijima, ženom i djecom, što može učiniti samo pismom. Stvara sliku o sebi kao čovjeka koji se ne boji strašne smrti giljotinom.

No, nije oprost jedini razlog pisma. On se želi oprostiti, ali želi i oprost: *Zato jemljem ja sada po ovom listu i od tebe jedan vekovečni valete, Tebe proseči, ako sam te u čem zbantuval, aliti se u čemu zameril (koje ja dobro znam) i oprosti mi*¹⁹⁷. U zagradi otkriva da je ipak nešto sagriješio, odnosno povrijedio Katarinu, što ga muči i traži suprugin oprost. Naime, jedino što dobar kršćanin prije smrti mora je ispovjediti se, što i on čini tim pismom. Poštuje sakramente kršćanstva, traži milost i oproštenje grijeha.

Dalje se osvrće na jedinu utjehu koja mu je ostala, a to je Bog, odnosno vjera: *Budi Bog hvaljen, ja sam k smrti dobro pripravan, niti se plašim... ja sam vse na volju Božju ostavil*¹⁹⁸. Petar se kao kršćanin ne boji smrti jer ga čeka vječni život u raju nebeskome za što se sprema cijeli život. Vjeruje da Bog određuje sudbinu pa je tako sve ostavio njemu na volju. Upravo zbog svoje vjere lako podnosi i prihvaća situaciju u kojoj se našao te smatra da tako mora biti:

¹⁹² Bacinger, Zlatko: nav. djelo. (2014.)

¹⁹³ Zrinski, Petar: *Moje drago srce. Pismo Petra Zrinskoga Katarini Zrinski u suvremenim prijevodima* pripremio Dražen Budiša, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, str. 1993.

¹⁹⁴ Ibid.

¹⁹⁵ Ibid.

¹⁹⁶ Ibid.

¹⁹⁷ Bacinger, Zlatko: nav. djelo (2014.)

¹⁹⁸ Zrinski, Petar: nav. djelo (1933.)

Ja se ufam u Boga vsemogućega, koji me je na ovom svitu ponizil, da se tulikajše mene hoće smilovati, i ja ga budem molil i prosil (komu sutra dojt u fam se)...¹⁹⁹

Ovo pismo otkriva stereotipne autoreprezentacije na temelju kojih je izgrađena slika o Petru kao vjerniku pomirenog sa sudbinom. Njegovo 'poniženje' od strane Boga samo je dio puta do njega kojemu i teži.

4.3. Autoreprezentacije u predgovoru i uvodnoj pjesmi *Putnoga tovaruša*

Ana Katarina Zrinski u svoje je vrijeme reprezentirana kao *svetla i visoko dobrorođena gospa, vekivečna grofina od Trsata*²⁰⁰. Ona je dio Zrinske obitelji kao supruga Petra Zrinskog, a dolazi iz obitelji Frankopan, čija je uloga trojaka: *začetnici su Trsatskog svetišta (crkve i samostana), zavjetovani su čuvari naslijeđa Svete obitelji i kao takvi vjekovječni grofovi Trsatski*²⁰¹. Prema navedenom lako je zaključiti da su živjeli u kršćanskoj vjeri. Osim toga, njezino djevojačko prezime također je reprezentant uloge obitelji Frankopana, a prikazuje ih kao podupiratelje.²⁰² No, nakon urote nastaje negativna reprezentacija Ane Katarine. Mnogi ju vide kao hladnu, oholu, lakomu, sklonu otimanju i kao uzrokom nesreće supruga i brata. U brojnim pjesmama prikazana je kao *summum malum mulier mala* (najveće zlo je zla žena).

Na početku *Putnoga tovaruša* nalazi se predgovor i uvodna pjesma, autorski tekstovi Ane Katarine Zrinski u kojima će se iščitati elementi autoreprezentacije, odnosno istražiti kakvu je sliku stvorila o sebi. Molitvenik se sastoji i od kalendarija, brojnih molitvi, npr. za dobru godinu, dobru smrt koje su preuzete iz drugih molitvenika. Molitvenikom je, naime, Ana Katarina željela osvijestiti *zaštitu bezvremenskog kršćanskog autoriteta*.²⁰³

Predgovor započinje čestom formulom obraćanja čitatelju:

*Vsega **HERVATCKOGA** i slovinskoga orsaga gospodi i poglavitim ljudem obojega spola, vsake verste i fele dobrim kerščenikom od mene službu i poklon, a od Gos. Boga zdravje, sriču i veselje, na ovom svitu dug užitak, a po smerti vsakomu kraljestvo nebesko.*²⁰⁴

¹⁹⁹ Ibid.

²⁰⁰ Tako ju naziva Boltižar Milovec u svome molitveniku koji je sufinancirala.

²⁰¹ Potočnjak, Saša: nav. djelo (2018.), str. 19.

²⁰² Ibid., str. 14. – 15.

²⁰³ Jembrih, Alojz: nav. djelo (2014.), 95-96.

²⁰⁴ Zrinski, Ana Katarina: *Putni tovaruš*, priredio Zvonimir Bartolić, Matica hrvatska, Zrinski, Nacionalna i sveučilišna knjižnica. Čakovec – Zagreb, 2005., str. 7-14.

Vizualno je istaknula velikim slovima da je djelo namijenjeno Hrvatima zbog kojih se i odlučuje izdati molitvenik. Prikazuje se kao vjerna kršćanka, posrednica između Boga i ljudi koje okrepljuje 'duhovnom hranom'. Takva autoreprezentacija potvrđuje njezine uloge kao podupirateljice, ali i vjernice koja mari za svoj narod. Njezina želja je da molitvenik bude dostupan svim dobrim kršćanima. Dakle, osnovna vrлина čovjeka prema njoj je dobrota i jedino se dobrotom može doći do cilja – Boga. Osim što navodi da je djelo njezin poklon, Bog je taj koji će čitateljima molitvenika dati ono najvažnije: zdravlje, sreću, veselje i dug život, a nakon smrti odlazak u nebesko kraljevstvo. Spominjanje Boga, najvećeg kršćanskog autoriteta, u ovom kontekstu je značajno jer na taj način daje znak čitatelju da je molitvenik pravovjieran i koristan.²⁰⁵

Osim brigu za narod, pokazuje i brigu za jezik:

*najmanje hrvatckoga ovo doba štampanih knjig nahodi. Zato ja, akoprem znam i vidim, da mi **vnogi zamiriti**, vnogi i za zlo vzeti hote, da sam se ovakovo delo na se vzeti podpačala... tek **kakovo-takovo** ovo delo moje, pravoga hotinja znamenje, dobrim podati, obznaniti i preporučiti... a to zbog jedine ljubavi, koju **najprvo Bogu, pak bližnjemu momu nosim**, njemu k diki većoj...*²⁰⁶

Stvarna potreba za molitvenikom na hrvatskome jeziku potvrđena je trima izdanjima istoga. Uloga molitvenika u to je doba značajna jer doprinosi razvitku književnoga jezika i razvoju tiskarstva te se iz njih doznaje odnos naroda prema Bogu i vjeri²⁰⁷. U tome je taj njezin čin još veći i plemenitiji. Njezino žaljenje na nedovoljan broj hrvatskih štampanih knjiga povezuje ju s njezinim suvremenikima što potvrđuje da je bila uključena u književni život.²⁰⁸

Zbog svoga porijekla i statusa *gospoje* zna da će mnogima biti neobično što je napisala takvo djelo. Svjesna je svoga položaja i mogućih reakcija, stoga ostaje skromna i piše da je objavila molitvenik, *kakovi-takovi*, ali ipak vrlo vrijedan zbog njegove namjene. Pokazuje da se zna nositi s predrasudama, ali njoj je ipak od tuđeg mišljenja bitnije iskazati ljubav, prvo prema Bogu, a zatim i bližnjemu, ali i prema domovini.

²⁰⁵ Jembrih, Alojz: nav. djelo (2014.), str. 95. – 96.

²⁰⁶ Zrinski, Ana Katarina: nav. djelo (2005.), str. 7. – 14.

²⁰⁷ Jembrih, Alojz: nav. djelo (2014.), str. 95. – 96.

²⁰⁸ Rožić, Ferdo: nav. djelo (1908.), str. 215.

U sljedećim stihovima autoreprezentirana je kao prevoditeljica, odnosno autorica molitvenika²⁰⁹:

*Knjižice ove iz čuda nimških i kripostnih pismi i štampi, kakono pčela z mnogih rožic slast vzamši, zibranijima pobožnostami napunih i propisah, da iz njih, komu dopadu, jur pripravinu i gotovu, tim laglje slaju od meda slatkoču občuti.*²¹⁰

Ovakav opis podsjeća na veliki pothvat Nikole Čakovečkog prije pisanja *Sirene* koji opisuje Petar u predgovoru, no, ovaj je slikovitiji. Ana Katarina je vrijedna pčela, odnosno marljiv sakupljač slasti sa ružica, tj. brojnih vrijednih molitvi. Takve dopunjene i uređene molitve čine slatki med, tj. jednu kvalitetnu cjelinu koja je zapravo ono što je već prije navedeno, 'duhovna hrana' čitatelju.

Molitvenik je i suputnik dobrome kršćaninu na putu po svijetu, kako bi mu put bio kraći, sretniji i da ima svrhu:

*Ke i zato PUTNIM TOVARUŠEM imenovah, da po njih u ovoj suznoj dolini prohodečim čas kratkiji, put sričniji, i koristniji včini se. Vse to na veču Božju hvalu i diku včinih. Vzamate, ada, o putniki, dobri i pobožni kerščenici, na put sobom TOVARIŠA ovoga, ki na ovom svitu po putih grihov bludite... ništar drugo ne prosi nego da se u njega človik, kako u jedno duhovno zrcalo nagljeda, i Boga moli... ovo vam je voditelj putni, koji, ako zabludite, po kriposti ovih svetih molitvi lahko vas na pravice i zveličenja put dopelja.*²¹¹

Put po svijetu metaforički označava zapravo put života, koji počinje rođenjem, a završava smrću. Ana Katarina svoje putovanje vidi kao slavljenje i hvaljenje Boga, a molitvenik je tu da čuva od grijeha s kojima se dobri kršćani susreću. Molitvenik je također i putokaz, odnosno *duhovno zrcalo* koje upućuje na ispravan način življenja putem molitve, ali i spasitelj koji ih izbavlja iz nevolje i vraća na pravi put. Taj motiv zrcala moguće je interpretirati na još jedan način. Njega spominje i Petar u svome djelu, a moguće je da se ono odnosi na autoricu ovog predgovora. Molitvenik je slika, odnosno prikaz kako treba izgledati dobar kršćanski

²⁰⁹ Bartolić istražuje motivaciju Ane Katarine Zrinski u objavljivanju molitvenika. Otkriva kako je molitvenik u tadašnje doba vjernicima bio sastavni dio života, prva i posljednja knjiga s kojom su se susretali, bio je sredstvo identifikacije te opismenjavanja naroda s kojim su se čak i pokapali na području Međimurja, gdje je Ana Katarina Zrinski i živjela. Prema: Bartolić, Zvonimir: nav. djelo (2014.)

²¹⁰ Zrinski, Ana Katarina: nav. djelo (2005.), str. 7. – 14.

²¹¹ Ibid., str. 7. – 14.

život, a kakvim već živi Ana Katarina Zrinski. Stoga je djelo *zrcalo njezine vjere, etike i domoljublja*²¹².

Vokacijom doziva i Djevicu Mariju koja je također vođa puta:

*O ti preblašena Divica Marija, Mati dike... ravnaj i peljaj lađu žitka našega po ovoga zburkanoga svita morju, stazah i putih, da ne zabludimo, ne zajdemo i u grihah ne vtonemo. Daj da po tebi i tvojoj prošnji zajdemo u blaženstva domovinu.*²¹³

Ovim riječima otkriva da je za nju život, odnosno putovanje, putovanje prema domovini, a domovina je za nju nebesko kraljevstvo.

Ponizno moli sve čitatelje da spoznaju pravu svrhu djela i ako pronađu grešku neka ju isprave, jer griješiti je ljudski:

*S tim prosim vsake fele i versti gospodu, plemenite i poglavite ljude, da se dostoje **ov mal trud** od mene za dobro vzeti, za **me Boga moliti i dobrim se spomenuti**; ter ako bi kadi u njem koju rič i pisma, slova ili kakovoga drugoga dugovanja falingu iznašli, da nimaju na gore preciniti, nego prez špotanja, ogovora i osmihavanja prijazlivo popraviti i poboljšati.*²¹⁴

Osim poniznosti, prikazuje se i kao skromna autorica ovog *malog truda*, molitvenika. Na početku je već rekla da je molitvenik poklon, a sada na kraju za taj poklon traži nešto što joj svi mogu dati: molitvu za nju.

Nakon predgovora slijedi pjesma naslovljena *Vsakomu onomu, ki štal bude ove knjižice* iz koje je vidljivo njezino moralno i filozofsko stanovište²¹⁵.

Osnovna ideja pjesme je upozorenje na smrt koja će sve dočekati te život nakon smrti uz Boga kao nagrada za dobar život. Ističe načela koja su odraz njenoga vremena (kolo (ne) sreće), upozorava na katoličku obnovu te problem tjelesnog naspram duhovnog. Autoreprezentacija je to o njoj kao ženi koja je svjesna situacije u kojoj se nalazi te dobro razumije vrijeme u kojem živi. To je pokazala u pjesmi u kojoj piše o propitivanju ovozemaljskih vrednota te potrebi povratku duhovnome načinu života. Svjesna da je ovozemaljski život privremen i pun prepreka, a onozemaljski vječni raj nebeski te pokušava

²¹² Bartolić, Zvonimir: nav. djelo. (2004.)

²¹³ Zrinski, Ana Katarina: nav. djelo (2005.), str. 7. – 14.

²¹⁴ Zrinski, Ana Katarina: nav. djelo (2005.), str. 7-14.

²¹⁵ Bartolić, Zvonimir: nav. djelo (2004.)

osvijestiti i druge. Već je u predgovoru molitvenik prikazala kao putokaz, a u pjesmi ga naziva pastirom i vojvodom koji će ih usmjeriti na dobar put.

Nit se more v raj nebeski,

*Prez pastira i vojvode.*²¹⁶

Obrati se, o človiče,

Obrati se, jur si dosta

Dosad bludil, neverniče,

Ovo, druga i vojvodu,

Ljubljeno ti priporučam,

*Spetit, veruj, **mojim ričam.***

*I zdrav budi, za me moleč.*²¹⁷

Ovi stihovi najviše izražavaju katoličku obnovu jer upućuju na potrebu za duhovnom obnovom koja osigurava vječni život. Smatra da svatko ima šansu preobratiti se, stoga ona predstavlja kao glas razuma koji će ih dovesti na pravi put. Opet se potvrđuje njezina briga za narod, njezin status podupiratelja i to prvenstveno duhovnog, a zauzvrat traži da se pomole za nju, jer molitva je 'ulaznica' za raj nebeski.

4.4. *Sibila*

Iako *Sibila* nije autorsko djelo Zrinskih, važno je djelo u ovom kontekstu jer reprezentira Petra i Anu Katarinu Zrinski. Sastavni dio ilustracija u *Sibili* čini kotač sreće, kolo sreće koje se tumači kao simbol nestalnosti i varljivosti života, a pretpostavlja da su plemić i plemkinja prikazani na slici upravo Katarina i Petar.²¹⁸ Na vrhu toga kotača nalazi se kraljica u bogatoj haljini i s krunom na glavi. U lijevoj ruci drži žezlo, a u desnoj krunu. Oko kotača prikazani su brojni ljudi koji pokušavaju doseći te simbole vladavine. No, to im ne uspijeva te u neuspješnom pokušaju traženja sreće u moći dobivaju samo nesreću.

Posebnu pozornost privlači par koji stoji sastrane i sve to promatra i komentira. Na temelju njihove bogate odjeće jasno je da se radi o plemićkom paru, odnosno Katarini i Petru. Oni imaju moć i bogatstvo, stoga su sretni i ne moraju kao drugi pokušati savladati kotač.

²¹⁶Zrinski, Ana Katarina: nav. djelo (2005.), str. 15. – 16.

²¹⁷ Zrinski, Ana Katarina: (2005.), str. 15. – 16.

²¹⁸ Bartolić, Zvonimir: nav. djelo (2007.)

Prepoznaju ljudsku pohlepu za moći i bogatstvom, a Katarina kao da se sprema laganim podizanjem haljine upozoriti ljude što zaključujem na temelju njezinog predgovora i uvodne pjesme u *Putnome tovarušu*.

Na isti način o prevrtljivosti sreće upozorava i Petar u *Sireni*. *Sibila* pak je s druge strane bila namijenjena isključivo rasonodi te bi se mogla uvrstiti u pučku literaturu.²¹⁹ No, poruka je ista: iluzija o sreći koja se stječe isključivo bogatstvom i moći je prevrtljiva, a to su (mogli bismo reći) dokazali Petar i Katarina njihovim gorkim sudbinama.

*

Analiza autorepresentacija pokazala je da su Zrinski sebe i svoju obitelj nastojali reprezentirati kao dobre kršćane, hrabre i empatične ratnike, književnike te na kraju krajeva kao heroje. U *Obsidi SigECKOJ* to se postiže reprezentiranjem Nikole Zrinskog Sigetskog, herojsko-martirske figure koja se zrcali i na ostale Zrinske, *Moje drago srce* reprezentira Petra kao dobrog supruga i kršćanina, a *Putni tovaruš* prikazuje Anu Katarinu kao podupirateljicu, što je i zaista bila: financirala je tiskanje molitvenika Boltičara Milovca.

²¹⁹ Georgijević, Krešimir: nav. djelo. (1969.), str. 209.

5. ZAKLJUČAK

Na početku rada nalazi se povijest istraživanja iz koje je vidljivo što je do sada napisano o Nikoli, Petru i Ani Katarini Zrinski i njihovim djelima. Ističe se da su oni obilježili hrvatsku povijest i kulturu te da su ostavili dubok trag u hrvatskim i srednjoeuropskim krugovima. Kod Nikole Zrinskog Čakovečkog navodi se njegova sklonost mađarskoj književnosti, a kod Petra hrvatskoj književnosti. U središtu njihovih *Sirena* povijesni je događaj opsade Sigeta u kojoj je sudjelovao njihov predak Nikola Zrinski Sigetski.

Već su na naslovnici hrvatske *Sirene* Petar i Nikola autorepresentirani kao vitezovi, ali i pjesnici, slikom i rječju. Dok Petar plovi prema hrvatskoj tvrđavi, Nikola se uputio prema mađarskoj. Cijela ilustracija je alegorija političke indirektno poruke. Asocijacije na ilustraciju pojavljuju se i u epu i odnose se na njihovo pjesništvo, odnosno plemeniti cilj da opjevaju junačku borbu pradjeda.

Nikola Sigetski oblikovan je po modelu *athleta Christi*, a u ep se uvodi kao ponizan kršćanin pred raspelom. Zrinski mogu biti samo oni koji su slavni i dostojni toga imena, a u djelu su autorepresentirani kao kršćani, ratnici te književnici. Oni su sluge božje, mučenici, ali i heroji. Petar se u predgovoru autorepresentira kao dobar vojskovođa, suosjećajan i poštivan, kao i njegov pradjed te djelo posvećuje najvjernijim ljudima koji ga prate, a to su vitezovi. Pradjeda nazivaju herojem, lavom i Hektorom kojega se svi boje, a pritom misle i na njih same nabranjem vrline koje pripisuju sebi i pradjedu.

Dalje se u radu analiziraju reprezentacije Zrinske vojske koja ima iste vrline kao i njihov vojskovođa: hrabri su, među njima postoji empatija i međusobna potpora, ali i tvrdoglavost. Te njihove vrline uspoređene su nasuprot mana turske vojske koji su preplašeni, pokvareni, nesložni te se na taj način gradi slika o vojsci Zrinskih. Kao književnici svjesni su svojih nedostataka, ali smatraju da sam sadržaj njihovo pjesništvo čini vrijednim, a na tom putu će im "pomoći" Djevica Marija i Bog, što je klasična konvencija zapadnoeuropske književnosti.

U pismu *Moje drago srce* Petar gradi sliku o sebi prvenstveno kao suprug, a zatim kao kršćanin i otac. Zabilježene su njegove posljednje misli pred giljotinom stereotipnim autorepresentacijama prema kojima je pronašao utjehu u Bogu i pomirio se sa sudbinom.

I Ana Katarina Zrinski je njegovala kršćanski način života te je poštovala strogi kršćanski autoritet. Ona je prikazana kao posrednica između Boga i ljudi, odnosno podupirateljica koja mari za svoj narod i ponukana time na poklon im daje molitvenik. Ona je vrlo svjesna mogućih

reakcija zbog tog njezinog čina pa ostaje skromna i djelo ne smatra velikim uspjehom, ali priznaje da se potrudila oko njegovog izdanja. Pokazuje brigu za bližnje, Boga i jezik. Njezin molitvenik je 'duhovno zrcalo' drugima, a zrcali zapravo njezin način života. Njezin naum je da ljudima pokaže ispravan put, stoga se reprezentira kao glas razuma.

Dakle, svi Zrinski su svoj život prvenstveno posvetili Bogu, a zatim i ljudima i sebi. Njihova djela reprezentiraju ih kao vrlo bitne osobe u hrvatskoj prošlosti i to duhovno, politički i kulturno, a ilustracija u *Sibili* zaokružuje tu reprezentaciju Zrinskih kao onih koji su u rukama imali moć te su ju s vremenom i izgubili.

6. POPIS LITERATURE

IZVORI:

1. Zrinski, Petar: *Adrijanskoga mora sirena i Obsida sigecka*, priredio Josip Bratulić, Matica hrvatska, Zagreb, 2016.
2. Zrinski, Ana Katarina: *Pjesmarica Ane Katarine Zrinske* priredio Josip Bratulić, Matica hrvatska, Zagreb, 2014.
3. Zrinski, Ana Katarina: *Putni tovaruš*, priredio Zvonimir Bartolić, Matica hrvatska, Zrinski, Nacionalna i sveučilišna knjižnica. Čakovec – Zagreb, 2005.
4. Zrinski, Petar: *Moje drago srce. Pismo Petra Zrinskoga Katarini Zrinski u suvremenim prijevodima* pripremio Dražen Budiša, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, str. 1993.
5. Bartolić, Zvonimir: *Sibila. Knjiga gatalica Zrinskoga dvora u Čakovcu*, Matica hrvatska, Čakovec – Zagreb, 2007.

LITERATURA:

1. Bacinger, Zlatko: *Moje drago serce*, O čemu govori i kakvu poruku našem vremenu šalje oprostajno pismo Petra Zrinskog Ani Katarini Frankopan?, Bratovština Petra Zrinskog – Časni stol Čakovec, Čakovec, 2014.
2. Bartolić, Zvonimir: *Majka Katarina. Biografski i književno-povijesni kolaž o Ani Katarini Frankopan-Zrinski i Putni tovaruš*. Matica hrvatska, Zrinski, Čakovec, 2004.
3. Bartolić, Zvonimir: *Sjevernohrvatske teme IV*, Zrinski, Čakovec, 1989.
4. Bartolić, Zvonimir: *Za vuglom provincija: studije, rasprave, eseji, kritike, feljtoni, glose*, Zrinski, Čakovec, 1978.
5. Bartolić, Zvonimir: *Čakovečka knjižnica Nikole Zrinskog: u prigodi 340. obljetnice nastanka Zriniane*, u: *Podravina: časopis za multidisciplinirana istraživanja*, Vol. 1 No. 1, Koprivnica, 2002. str. 137. – 162.
6. Bene, Sándor: *Orfeji na Jadranu: O pjesništvu Nikole i Petra Zrinskog* u *Književna smotra*, 47, 3, 2015. str. 31-44.
7. Blažević Zrinka, Cocha Suzana: *Zrinski i Frankopani – strategije i modeli heroizacije u književnom diskursu*, Zavod za hrvatsku povijest, vol. 40, 2008. str. 91-117.
8. Bratulić, Josip: *Pjesnikinja Ana Katarina Zrinska i pjesme u njezinoj Pjesmarici u Pjesmarica Ane Katarine Zrinski*, Matica hrvatska, Zagreb, 2014.
9. Bratulić, Josip: Predgovor, u: *Adrijanskoga mora sirena i Obsida sigecka*, Matica hrvatska, Zagreb, 2016.

10. Bene, Sándor: *Orfeji na Jadranu: O pjesništvu Nikole i Petra Zrinskog*, u: *Književna smotra*, 47, 3, 2015. str. 31-44.
11. Čale Feldman, Lada. *Znanost, prorstor, vrijeme: obrisi (hrvatske) književne antropologije* u *Čovjek, prostor, vrijeme*, Disuput, Zagreb, 2006. str. 9.
12. Črnko, Franjo: *Nikola Zrinski branitelj Sigeta grad*, Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima, Zagreb, 2016.
13. Dubravac Labas, Dubravka: *Vlastiti identitet u tuđim očima – od autopredodžbe talijanskog jezika, kulture i civilizacije do heteropredodžbe u hrvatskom kontekstu*, doktorski rad, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb, 2019., str. 28.
14. Dukić, Davor i Lukec, Jasmina: *Pjesme Ane Katarine Zrinski – poetika i kontekst*, Croatica XLI, Zagreb, 2017.
15. Feletar Dragutin: *Banica Katarina i sjevernohrvatski krug Zrinskih*: u *Podravina* Volumen 2, broj 4., Koprivnica 2003, str. 101 – 120.
16. Frangeš, Ivo: *Povijest hrvatske književnosti*, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb – Ljubljana, 1987
17. Georgijević, Krešimir: *Hrvatska književnost od 16. do 18. stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj i Bosni*. Matica hrvatska, Zagreb, 1969.
18. Horvat, Rudolf: *Zator Zrinskih i Frankopana* u: *Posljednji Zrinski i Frankopani*, Stih, Zagreb, 1908.
19. Hranjec, Stjepan: *Književne i etičke odlike Putnoga tovaruša Katarine Zrinske* u *Uloga i značenje glasovitih žena iz obitelji Zrinski i Frankopan*, Zrinska garda Čakovec; Hrvatsko vojno učilište Petar Zrinski, Zagreb, 2014.
20. Hranjec, Stjepan, *Zrinski i Frankopani kao književna tema* u *Politička, kulturna i društvena djelatnost Zrinskih i Frankopana u Hrvatskoj*, Zbornik radova znanstvenog skupa, Zrinska garda Čakovec, 2011.
21. Jembrih, Alojz, *Molitvenici dviju Katarina Frankopan/ Zrinski (1560. – 1661.) u suodnosu s molitvenikom Pobožne molitve (1678.)*, u *Uloga i značenje glasovitih žena iz obitelji Zrinskih i Frankopan*, Zbornik radova sa znanstvenog skupa 2012., Zrinska garda Čakovec, Hrvatsko vojno učilište „Petar Zrinski“ Zagreb, 2014.
22. Ježić, Slavko: *Hrvatska književnost od početaka do danas*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1993. str. 142-144.
23. Kalšan, Vladimir: *Nikola Zrinski Čakovečki*, Muzej Međimurja Čakovec, Čakovec, 2014.

24. Kombol, Mihovil: *Povijest hrvatske književnosti do preporoda*, Matica hrvatska, Zagreb, 1961
25. Kombol, Mihovil i Prosperov Novak, Slobodan: *Hrvatska književnost do narodnog preporoda*, Školska knjiga, Zagreb, 1992
26. Leersen, Joep: *Retorika nacionalnog karaktera: programatski pregled*, u: *Kako vidimo strane zemlje*, Uvod u imagologiju, Srednja Europa, Zagreb, 2009., str. 99. – 125.
27. Novalić, Đuro: *Mađarska i hrvatska Zrinijada*, Zagreb, 1967
28. Šojat, Olga: *Hrvatski kajkavski pisci: 17. stoljeće*. Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 15/II., Matica hrvatska, Zagreb, 1977 str. 7. – 16.
29. Pageux, Daniel-Henri: *Od kulturnog imaginarija do imaginarnog u Kako vidimo strane zemlje*, Srednja Europa, Zagreb 2009.
30. Pavličić, Pavao: *Čitanje Obside sigecke Petra Zrinskoga*, Forum, 2004. br. 10-12, str. 1207 – 1250.
31. Pavličić, Pavao: *Skrivena teorija*, Matica hrvatska, Zagreb 2006.
32. Potočnjak, Saša: *Prvotisak Elegije Frana Krste Frankopana iz 1656. godine u Fluminensia*, god. 30, br. 2., 2018., str. 7. – 28.
33. Prosperov Novak, Slobodan. *Povijest hrvatske književnosti, svezak 1. Raspeta domovina*. Marjan tisak, Split, 2004. Str. 157-160.
34. Šercer, Marija: *Žene Frankopanke*, Zbornik Modruš, Zagreb, 2011., str. 21. – 81.
35. Šegvić, Cherubin i Rožić, Ferdo: *Neoteta baština u Posljednji Zrinski i Frankopani*, Stih, Zagreb, 1908.
36. Švelec, Franjo: *Povijest hrvatske književnosti*, knjiga 3. Liber, Mladost, Zagreb, 1974.
37. Ulrich Syndram, Karl: *Estetika alteriteta: književnost i imagološki pristup*, u *Kako vidimo strane zemlje*, Uvod u imagologiju, Srednja Europa, Zagreb, 2009., str. 71. – 83.
38. Vončina, Josip: *Petar Zrinski, Frankopan, Vitezović*, Pet stoljeća hrvatske književnosti, Zora – Matica hrvatska, Zagreb, 1976.
39. Zečević, Dina: *Odjek pogibije Petra Zrinskoga i Frana Krste Frankopana u pučkim pjesmama njihova doba*, u Narodna mjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku, vol. 9. no. 1., 1972. godina, str. 41. – 52.
40. Zvonar, Ivan: *Ljudski i književni lik Ane Katarine Frankopan – Zrinski u Na kajkavskim korijenima*. Meridijani, Samobor, 2009.

INTERNETSKI IZVOR:

1. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=3344>

7. SAŽETAK

U ovom diplomskom radu istražuju se autorepresentacije Zrinskih u njihovim djelima: *Adrijanskoga mora sirena* Petra i Nikole Zrinskoga, *Putni tovaruš* Ane Katarine Zrinski te pismo *Moje drago srce* Petra Zrinskog. Korpus građe čini i *Sibila*, knjiga gatalica čiji autori nisu Zrinski, ali su u tom djelu reprezentirani. Odabrana djela pripadaju razdoblju 17. stoljeća. Analiza započinje *Sirenom*, opsežnim djelom u kojem su izdvojene autorepresentacije Zrinskih kao ratnika, kršćana, književnika i to autoheroizacijom, odnosno na temelju geneologije Zrinske obiteji. Pismo Petra Zrinskog nastavlja autorepresentaciju Zrinskih kao kršćana i domoljuba, a molitvenik pak već samom svojom formom potvrđuje važnost vjere u njihovim životima. Polazišni tekst za analizu djela s perspektive književne antropologije čini članak Cohe i Blažević koje su istražile strategiju diskurzivne konstrukcije herojsko-martirskog lika Nikole Zrinskog Sigetskog.

8. KLJUČNE RIJEČI

Petar Zrinski, Nikola Zrinski Čakovečki, Ana Katarina Zrinski, *Adrijanskoga mora sirena*, *Putni tovaruš*, autorepresentacija, reprezentacija